

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN E-OKURYAZARLIĞA İLİŞKİN
TUTUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Burcu Bilge

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİSİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 (on iki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Burcu

Soyadı: Bilge

Bölümü: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

İmza:

Teslim tarihi: / / 2019

TEZİN

Türkçe Adı: Ortaokul Öğrencilerinin E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi.

İngilizce Adı: Analysis of Secondary School Students Attitude towards E-Literacy in Terms of Various Variables.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Burcu BİLGE

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Burcu BİLGE tarafından hazırlanan “Ortaokul Öğrencilerinin E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Bahadır KILCAN

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Gazi Üniversitesi,

Başkan: Doç. Dr. Bülent AKBABA

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Gazi Üniversitesi,

Üye: Doç. Dr. Osman ÇEPNİ

Coğrafi Bilgi Sistemleri, Karabük Üniversitesi,

Tez Savunma Tarihi: 01/07/2019

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Eşim, Oğlum ve Aileme

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgi birikiminden, deneyimlerinden ve anlayışlı tutumundan dolayı her zaman yanımda olan değerli hocam Doç. Dr. Bahadır KILCAN' a, bu süreç boyunca her zaman yanımda olan ve bana destek olan eşim Engin Güray BİLGE ve sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN E-OKURYAZARLIĞA İLİŞKİN TUTUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Burcu Bilge

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2019

ÖZ

Bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerinin e-okuryazarlık tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelenmektir. Araştırmada betimsel araştırma desenlerinden biri olan tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Konya ili Kulu ilçesinde 2017-2018 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 5, 6, 7 ve 8. Sınıf, 451'i kız, 456'sı erkek olmak üzere toplamda 907 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS paket programının yardımıyla t-testi, Welch testi ve tek yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre e-okuryazarlık tutum puanları ortalamalarında erkek öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf tutumlarının arttıkça e-okuryazarlık tutumlarında da olumlu yönde artış olduğu görülmüş, evinde bilgisayar olan, kişisel mail adresi olan, evinde internet bağlantısı olan ve akıllı telefonu olan öğrencilerle olmayanlar arasında farklılıklar gözlenmiş ve bu öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının olumlu yönde artış gösterdiği saptanmıştır. Öğrencilerin e-devlet kullanma durumlarına göre e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarında herhangi bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. İnternette geçirilen zaman arttıkça öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının da olumlu olduğu görülmüştür. İnternet kullanım amacına göre interneti sosyal medya için kullanan katılımcıların interneti oyun, bilgi ve ödev amacıyla kullananlara göre; oyun ve bilgi için kullananların da ödev için kullananlara göre e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının daha

olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma süresince elde edilen verilere dayalı olarak da araştırmacılara yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul öğrencileri, Sosyal Bilgiler, E-okuryazarlık, Tutum

Sayfa Adedi: 91

Danışman: Doç. Dr. Bahadır KILCAN

**ANALYSIS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS ATTITUDE
TOWARDS E-LITERACY IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES
(Post-Graduate Thesis)**

Burcu Bilge

GAZİ UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATION SCIENCES

July 2019

ABSTRACT

The aim of this survey is to analyze the attitude of secondary school students towards e-literacy in terms of various variables. A descriptive survey method is used in this survey. The study group consists of 451 girl and 456 boy a total of 907 students, who reside in Kulu District of Konya Province and attend 5th -6th -7th and 8th grades. The statistical analysis of the acquired data is carried out with the help of T-test, Welch Test and One Way Analysis of Variance (ANOVA) with the help of SPSS software package. As a result of the survey, according to gender variable of the students there is a substantive difference found out in the average points of e-literacy attitude in favour of boy students. It is found out that the students' attitudes towards e-literacy is advanced in direct proportion to the students' in-class attitudes. Students who possess a computer, a smartphone, a personal e-mail address and an internet connection differ from those who don't and their attitudes is found out to be advancing in favour of e-literacy. It is also found out that students' use of e-state does not cause a change in their attitudes towards e-literacy. As the time spent on the internet increases the students' attitudes towards e-literacy is found out to be increasing proportionally. It is deduced that those who use the internet for social media has better attitudes towards e-literacy when compared to those who use it for game, information and homework assignments, meanwhile, those who use the internet for games and information has better attitudes towards e-literacy when compared with those who use it only for homework assignments. Hinged upon the data acquired throughout the study, various suggestions are made for the researchers.

Keywords: Secondary School students, Social studies, E-Literacy, Attitudes

Number of pages: 91

Supervisor: Associate Doctor Bahadır KILCAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.5. Araştırmanın Varsayımları.....	5
1.6. Tanımlar.....	5
BÖLÜM II.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Okuryazarlık.....	6
2.2. Okuryazarlık Türleri.....	8
2.2.1. Coğrafya Okuryazarlığı.....	8
2.2.2. Çevre Okuryazarlığı.....	9
2.2.3. Ekonomi Okuryazarlığı.....	11

2.2.4. Eleştirel Okuryazarlık.....	12
2.2.5. Harita Okuryazarlığı.....	12
2.2.6. Hukuk Okuryazarlığı.....	13
2.2.7. Vergi Okuryazarlığı.....	14
2.2.8. Medya Okuryazarlığı.....	16
2.2.9. Politik Okuryazarlık.....	19
2.2.10. Tarih Okuryazarlığı.....	20
2.2.11. Bilgi Okuryazarlığı.....	21
2.3.E-okuryazarlık.....	23
2.3.1. Gelişen Teknolojiler ve Yeni Okuryazarlıklar.....	23
2.3.2. Teknoloji Okuryazarlığı.....	23
2.3.3. Bilgisayar ve İnternet Okuryazarlığı.....	25
2.3.4. Dijital Vatandaşlık Kavramı.....	27
2.3.5. Dijital Okuryazarlık.....	30
2.3.6. Elektronik Okuryazarlık.....	31
2.3.6.1. Elektronik Metin.....	34
2.3.6.2. E-yazma.....	35
2.3.6.3. E-okuma.....	36
2.3.7. E-Okuryazarlığın Eğitimde Kullanımı.....	37
2.3.8. Sosyal Bilgiler Dersi ve E-Okuryazarlık.....	38
2.4. Fatih Projesi.....	42
2.4.1. Projenin Aşamaları.....	42
2.4.2. Bileşenleri.....	42
2.5. Akıllı Tahta.....	44
2.5.1. Akıllı Tahtanın Avantajları.....	44
2.5.2. Akıllı Tahtanın Dezavantajları.....	45
2.6. Eğitim Bilişim Ağı (EBA).....	45
BÖLÜM III.....	47
YÖNTEM.....	47
3.1. Araştırmanın Modeli.....	47
3.2. Çalışma Grubu.....	47

3.3. Veri Toplama Araçları.....	48
3.3.1. E-okuryazarlık Tutum Ölçeği.....	48
3.3.2. Kişisel Bilgi Formu.....	48
3.4. Verilerin Toplanması.....	49
3.5. Verilerin Analizi.....	49
BÖLÜM IV.....	50
BULGULAR VE YORUM.....	50
BÖLÜM V.....	57
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	57
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	57
5.2. Öneriler.....	63
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	63
KAYNAKLAR.....	64
EKLER.....	71
Ek 1 Araştırma İzni.....	72
ÖZGEÇMİŞ.....	73

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında E-okuryazarlık becerisiyle doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili olan kazanımlar.....	40
Tablo 2. Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t-testi Sonuçları	50
Tablo 3. Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılığı için Welch Testi Sonuçları.....	51
Tablo 4. Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının Bilgisayara Sahip Olma Değişkenine Göre t-testi Sonuçları.....	51
Tablo 5. Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının Mail Adresine Sahip Olma Değişkenine Göre t-testi Sonuçları.....	52
Tablo 6. Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının İnternet Ağına Sahip Olma Değişkenine Göre t-testi Sonuçları.....	52
Tablo 7. Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının İnternette Alış Veriş Yapma Durumu Değişkenine Göre t-testi Sonuçları.....	53
Tablo 8. Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının E-Devlet Kullanma Durumu Değişkenine Göre t-testi Sonuçları.....	54
Tablo 9. Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının İnternette Geçirilen Zaman Değişkenine Göre Farklılığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	54
Tablo 10. Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının Akıllı Telefona Sahip Olma Değişkenine Göre t-testi Sonuçları.....	55
Tablo 11. Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının İnterneti Kullanma Amacı Değişkenine Göre Farklılığı için Welch Testi Sonuçları.....	56

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

BT:	Bilişim Teknoloji Sınıfı
BÖTE:	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi
EBA:	Eğitim Bilişim Ağı
EYTÖ:	E-Okuryazarlığa Yönelik Tutum Ölçeği
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
FATİH:	Fırsatları Arttırma ve İyileştirme Hareketi
N:	Katılımcı Sayısı
NCSS :	National Council Social Studies
$\bar{X}$:	Aritmetik ortalama
S:	Standart Sapma
sd:	Serbestlik Derecesi
SPSS:	Statistical Package for the Social Sciences
p:	Anlamlılık Düzeyi
vb.	Ve Benzeri
%:	Yüzde

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, amacına, önemine, sayıtlara ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Hızla gelişen teknoloji günlük hayatta ve eğitim hayatında birçok yenilik ve değişime neden olmuştur. İnsanların bu değişimlere ayak uydurabilmesi için teknolojinin sunduğu değişimlerden ve yeniliklerden haberdar olmaları gerekmektedir. Fakat sadece bu yeniliklerden haberdar olmak yaşamımızı devam ettirmede yeterli olmamaktadır. Teknolojinin bize sunduklarıyla ilgili bilgi sahibi olmakla birlikte bu bilgileri günlük hayatımızda kullanabilir duruma gelmeyiz. Küreselleşen dünya bizden aktif, üretken, birçok bilgi ve beceriyle donatılmış bireyler istemektedir.

Günümüz insanı gerek aile içerisinde gerek eğitim süreci içerisinde birçok bilgiye sahip olmaktadır. Eskiden eğitim sürecinde bireylere bilgiler aktarıldı ve bireylerin bu bilgileri bilmeleri yeterli görülürdü ama artık yeni eğitim sistemleri bireylerin bilgileri öğrenmelerini yeterli görmemekte, kazanılan bu bilgilerin günlük hayatta kullanılması gerekliliği üzerinde durmaktadır. Eğitim sistemimizde geçmişten bugüne birçok eğitim felsefesi uygulanmıştır, Daimicilik, Esasicilik vb. artık eğitim sistemimiz Yapılandırmacı yaklaşımı benimsemiştir. Yapılandırmacılık belli bir bilginin öğrenciye aktarılmasını değil öğrencinin bilgiyi kendisinin oluşturmasını ister. Öğrencileri birer bilgi deposu yapmaktansa onların bilgiye kendilerinin ulaşmalarını, bilgiyi oluşturmalarını ve günlük yaşamlarında da etkili bir şekilde uyarlayıp kullanmalarını ister. Yenilenen eğitim programımızın hedeflerinden biri de hayat boyu öğrenmeyi sağlamaktır. Koşullar bazen var olan bilgilerin değişmesine yeni bilgi ve

becerilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bireylerde sadece eğitim kademelerinde öğrendikleri bilgilerle yetinmemeli, örgün eğitim sisteminden çıktıktan sonrada kendilerini geliştirmeye devam etmelidirler. Çünkü gelişen teknoloji bizden birçok bilgiyi bilmemizi ve uygulamamızı ister. Burada da karşımıza değişen koşulların ortaya çıkarttığı bir kavram olan okuryazarlık kavramı çıkar.

Günümüzde gelişen teknolojiyle birlikte birçok okuryazarlık türü ortaya çıkmıştır. Okuryazarlık türlerine geçmeden önce okuryazarlığın tanımına baktığımızda geçmişten günümüze okuryazarlık üzerine birçok tanımın yapılmış olduğunu görürüz. Okuryazarlık üzerine bu kadar farklı tanımlamaların yapılmasının sebebi, geçmişten günümüze değişen koşullar, ihtiyaçların farklılaşması ve okuryazarlık öğretiminin daha yaygın hale gelmesinden kaynaklanmaktadır (Güneş, 1994, s. 504). İlk kullanılışında okuryazarlık kavramı okuyup yazabilme becerisi olarak düşünülmüştür, yani kişi bunları yapabilir mi? Yapamaz mı? Fakat terim yıllar içerisinde önemli bir gelişim göstermiştir (Karatekin, 2013, s. 48). Tanımlamaların tamamına baktığımızda genel anlamıyla okuryazarlık toplum tarafından oluşturulan iletişimsel sembolleri etkili bir biçimde kullanabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Kellner & Kress'dan aktaran Kurudayıoğlu, 2010, s. 284).

Teknoloji okuryazarlığı, tarih okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, ekonomi okuryazarlığı vb. birçok okuryazarlık türü olmakla birlikte gelişen teknoloji ve artık çoğu işlemin elektronik ortamda yapılması e-okuryazarlık gibi bir okuryazarlık türünü de ortaya çıkarmıştır.

E-okuryazarlık kavramını anlayabilmek için bu kavramı oluşturan unsurları detaylandırmak ve tanımlamak gerekecektir. Okuryazarlığın anlamlandırıldığı yerde okur, metin, yazar kavramlarına tekrardan anlam katarken, e- okuryazarlığı tamamen anlayabilmek için e-okur, e-yazar ve e-metin kavramlarındaki farklılaşmayı ve bu kavramların temel özelliklerini saptamak gerekir. Geleneksel metinlerin değiştirilmeden dijital ortama aktarılması e-yazma olarak adlandırılır. Daha çok geniş okur kitlelerinin ilgilerini çekecek türden metinler doğrudan elektronik ortama aktarılmaktadır. E-okuryazarlık becerileri edinmiş bireylerin etkileşimli bilgisayar ağları üzerinden toplumun gelişmesine yardımcı oldukları görülmektedir. E-okuma kısaca ekran üzerinden okuma olarak da adlandırılır ve e-okuma kavramı alfabeyi anlamlandırma veya resim ve grafikleri çözümüleme becerileri ile duyulan ve izlenenler arasında da anlam çıkarabilme yeteneğidir. E-okuryazarlık elektronik metinler üzerine kurulmuş bir süreci de yansıtmaktadır. Elektronik metin kavramının tanımına

baktığımızda elektronik metinler, dijital veya dijital hale çevrilmiş metinler olarak tanımlanır. Geleneksel metinlerde alfabenin yanında resimler, semboller ve grafikler kullanılmaktadır. Dijital ortamda ise bunlara ek olarak ses, görüntü, sesli görüntü, animasyonlar ve imaj haritaları da dâhil edilmektedir. Bu yüzden elektronik metinler sadece metin içerikli olmaktan çıkıp daha da zengin bir içeriğe kavuşmaktadır. Elektronik okuma sadece bireyle sınırlı kalmayan ve metinler içerisinde tek taraflı gerçekleştirilen bir süreç olmaktan çıkıp, bireylerin birbirleriyle etkileşime geçtiği, birbirleriyle paylaşımında bulundukları bir ortama dönüşmektedir. E- okumada bireylerde bulunması gereken bilgi ve becerilerin tamamı aslında e-okuryazarlık içerisinde yer alır (Altun, 2005, s. 19-20).

Sosyal bilgiler dersi birçok bilgi ve beceriyi içerisinde barındıran bir derstir. Sosyal bilgiler dersinin temel amacı etkin, üretken ve iyi bir vatandaş yetiştirmektir. Ayrıca Sosyal bilgiler dersi disiplinler arası yapısıyla birçok okuryazarlığı da içinde barındırır. Günümüz şartlarına ayak uyduran bireyler yetiştirmek istiyorsak, öğrencilerin sosyal bilgiler dersi kapsamında birden fazla okuryazarlık düzeyini kazanmaları gerekmektedir. Öğrencilere kazandırılması gereken okuryazarlıklardan biri de e-okuryazarlıktır. Günümüz bireylerini dijital vatandaş olarak düşünecek olursak dijital vatandaşların günlük hayatlarının uzun bir kısmı elektronik ortamlarda geçmektedir. Sosyal medyadan, alışverişe, sanal bankacılığa kadar birçok ortamı aktif olarak kullanmaktayız. Peki, bu ortamları kullanırken ne kadar bilinçli ve etkili bir şekilde kullanıyoruz? Bireylerin elektronik ortamları daha etkili bir şekilde kullanabilmesi için e-okuryazar olmaları gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersi kapsamında ortaokul öğrencilerinin yaşamlarını kolaylıkla devam ettirebilmeleri için ve teknolojinin yaşamın her alanında olduğu gerçeğini de göz ardı etmeyerek e-okuryazarlık üzerine bilinçlendirilmesi ve bu doğrultuda eksikliklerin giderilmesi son derece önemlidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı;

- 1) Öğrencilerin cinsiyeti,
- 2) Sınıf düzeyleri,
- 3) Evlerinde bilgisayar olup olmaması,
- 4) Kişisel mail adreslerinin olup olmaması,
- 5) Evde internet bağlantısının olup olmaması,
- 6) İnternette alışveriş yapıp yapmadıkları,

- 7) E-devlet hesaplarının olup olmaması,
- 8) İnternette ne kadar zaman geçirdikleri,
- 9) Akıllı telefonlarının olup olmaması,
- 10) İnterneti hangi amaç doğrultusunda kullandıklarının, bireylerin e-okuryazarlık tutumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

1.3.Araştırmanın Önemi

Sosyal bilgiler dersinin amacı etkin, üretken kısaca iyi bir vatandaş yetiştirmektir. Sosyal bilgiler dersi disiplinler arası yapısıyla birçok okuryazarlığı içinde barındırmaktadır. İçinde barındırdığı okuryazarlık çeşitleriyle sosyal bilgiler dersi kendi amacı olan iyi bir vatandaş yetiştirmeye çalışmak için, bünyesindeki okuryazarlıkları etkili bir şekilde öğrencilerin kazanmasını sağlamaktadır. Bu okuryazarlıklardan bir tanesi de e-okuryazarlıktır.

Günümüzde birçok işlemin kolaylıkla internet üzerinden yapılması, internetin hayatımızda vazgeçilmez bir yerinin olmasından dolayı, öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının belirlenmesi ve geliştirilmesi günümüzün etkin vatandaşları için önemli bir gerekliliktir. Gelecek yüzyılda teknolojinin bu denli ilerlediği düşünülecek olursa belki de hayatımızın tamamını elektronik ortamdan yöneteceğiz, bu yüzden elektronik ortamla ilgi bütün bilgi ve becerilerle donanmamız bizi gelecekte bekleyen değişimlere karşı daha hazırlıklı kılacaktır.

Elektronik ortamları yediden yetmişe az çok herkes kullanmaktadır. Fakat kullanmaktan ziyade bu ortamları doğru, etkili, amacına uygun bir şekilde kullanabiliyor muyuz, elektronik ortamın yararlarından olduğu gibi tehlikelerinden de haberdar mıyız? Elektronik ortamlarla ilgili bu sorulara doğru cevap verebilmek için öğrencilerin, bireylerin bilinçli birer e-okuryazar olmaları gerekmektedir. Fakat Sosyal bilgiler eğitimi alanında e-okuryazarlık kavramına ilişkin akademik çalışmalarda eksiklik olduğu tespit edilmiştir. Ortaokul öğrencilerinin e-okuryazarlık tutumlarının incelenmesi daha sonraki yıllarda yapılacak olan e-okuryazarlık eğitiminin başarıya ulaşmasında öğrencilerin, e-okuryazar birer vatandaş olarak yetişmelerinde yol gösterici olacaktır. E- okuryazarlıkla ilgili yapılacak çalışmalarda yapılan araştırma ile güvenilir sonuçlara ulaşıp, bundan sonra yapılacak diğer çalışmalara yol gösterici nitelikte olacaktır. Dolayısıyla bu çalışmanın, öğretmenlere ve alanında uzman kişilere, öğrencilerin e-okuryazarlık ile ilgili becerileri etkili bir şekilde kazanmalarını sağlama açısından faydalı sonuçlar sunabileceğine inanılmaktadır.

1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma 2017-2018 eğitim öğretim yılı Konya ili Kulu ilçesinden amaçlı örnekleme göre seçilen, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenen 3 okulda okuyan 907 öğrenci ile sınırlıdır.

1.5.Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmanın verilerini oluşturacak öğrencilerin kendilerine yöneltilecek soruları doğru anladıkları ve içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.6.Tanımlar

Bu bölümde araştırmaya yön veren temel kavramlar ele alınacaktır.

Sosyal Bilgiler: “Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir ” (MEB, 2005, s. 46).

Okuryazarlık: Okuryazarlık, yazıyı oluşturan sembolleri seslendirme ve anlamlandırma becerisi ve bu becerinin aktif bir şekilde kullanılması ile nesneleri, olgu ve olayları anlama ve anladıklarına kendinden bir şeyler katarak kendini ifade etme becerisidir (Çepni & Kılcan, 2017, s. 338).

E-okuryazarlık: E- okuryazarlık geniş anlamda sosyal ağlara erişim, sosyal ağlarda bilgi paylaşımına olanak sağlayan bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin kullanımına yönelik sosyal ve yerel uygulamalardır (Çepni & Kılcan, 2017 s. 343).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Okuryazarlık

Geçmişten günümüze kadar en iyi bilgi edinme ve yayma yolu olarak görülen okuma yazma becerisiyle ilgili birçok tanım yapılmıştır. Literatür tarandığında “okuma-yazma” ve “okuryazarlık” olmak üzere iki farklı terim karşımıza çıkmaktadır. Çok eski zamanlara kadar uzanan okuma yazma becerisi, basılı materyallerin çıkması ve kolaylıkla ulaşılmasıyla beraber insanların vazgeçemediği unsurlardan biri olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan olaylar, içinde bulunulan dönem, değişen değerler, algılar ve ihtiyaçlarla birlikte okuryazarlıkla ilgili birçok farklı tanımlama yapılmıştır. Okuryazarlık kavramının birbirinden farklı tanımlarının yapılmasının nedeni değişen koşullar ve ihtiyaçların farklılaşması ile okuma yazma eğitiminin gelişmesinden kaynaklanmaktadır (Çepni & Kılcan, 2017, s. 338).

Okuryazarlık kavramının tanımı ilk olarak 1950’li yıllarda yapılmıştır. Yapılan tanım oldukça sınırlıdır. Okuryazarlık o dönemlerde sadece temel okuma yazma becerisi olarak görülmüş fakat daha sonra yapılan araştırmalar okuryazarlığın okuma yazma becerisinin yanında, okuduğunu anlama, yazıyla kendini ifade etme, zihinsel becerileri geliştirme gibi daha geniş bir yelpazede ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur (Aşıcı, 2009, s. 12). Okuryazarlığın birçok kişi tarafından yapılmış tanımları bulunmaktadır. Bu tanımlardan birkaç tanesine baktığımızda okuryazarlık, yazıyı oluşturan sembollerini seslendirme ve anlamlandırma becerisi ve bu becerinin aktif bir şekilde kullanılması ile nesneleri, olgu ve olayları anlama ve anladıklarına kendinden bir şeyler katarak kendini ifade etme becerisidir (Çepni & Kılcan, 2017, s. 338). Okuryazarlık yaşam boyu süren, dinamik, birçok bilgi ve beceriyi içeren, bu bilgi ve becerileri yaşama aktarmaya yarayan bir kavramdır (Yılmaz, 1989, s. 48). En genel anlamı ile okuryazarlık, alfabe yardımıyla yazılı metinlerin okunması

ve yazılması olarak tanımlanabilmektedir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere okumanın gerçekleşebilmesi için yazılmış bir metnin olması ve bu metnin görsel ya da fiziksel yolla bireyler tarafından içselleştirilmesi gerekir (Çepni & Kılcan, 2017, s. 338). Bir başka tanımda okuryazarlık, kültürel, sosyolojik, psikolojik ve dilbilimsel temelleri olan, çözümleme gibi mekanik süreçlerin yanı sıra, anlamlaştırma süreçlerini de kapsayan anlam oluşturma süreci (Akyol, 2010, s. 2) olarak tanımlanmaktadır.

Okuryazarlık kavramı okumak ve yazmak eylemlerinden oluşmaktadır. Çeşitli semboller ve şekiller kullanılarak oluşturulan yazı ve bu yazıların seslendirilmesi süreci okuma yazma eyleminin temelini oluşturur. Yaşamımızda dünyamızı anlamaya çalışırken farkında olmadan ya da olarak çeşitli okuma ve yazma süreçlerine dâhil olmaktadır (Altun, 2005, s. 2). Doğduğumuz andan beri, dünyayı tanımaya çalıştığımız süreçten itibaren okumak ve yazmak eylemleri bizi çevrelemekte ve anlamlandırmaya çalıştığımız dünyamızda bize ışık tutmaktadır.

Okuryazarlıkla ilgili yapılan ilk tanımlarda okuryazarlık, okuma, yazma ve rakamları kullanabilme becerisi olarak tanımlanmıştır. Bu tanımları detaylandırmak amacıyla yapılan çalışmalarla birlikte, okuryazarlık okuma, yazma, görme ve konuşma becerileri olarak farklılaşma göstermiştir. Okuryazar kimdir? Diye sorulduğunda, çevresinde olanları anlamlandıra bilme becerisine sahip ve kendi anlamlarını oluşturma bilmek için çeşitli sembollerini kullanabilen ve bunları birleştirebilen bireylere, tam anlamıyla okuryazar olmuş birey diyebiliriz (Altun, 2005, s. 2). Okuryazarlığın anlamı kullanıldığı yere göre değişmekle beraber, daha çok bireyin duygu ve düşüncelerini ifade etmesi, başkalarını anlaması ve kendi bilgi ve becerilerini kullanması olarak da tanımlanabilir (Aşıcı, 2009, s. 12). Günümüzde bireyin bir konuda okuryazar olarak kabul edilebilmesi için o konuyla ilgili bilgi ve becerileri bilmesi yeterli gelmemektedir. Bireyin öğrendiği bilgi ve becerileri hayatta kullanması ve uygulaması gerekmektedir. Bunu gerçekleştiremeyen bireyin okuryazar olarak görülmesi mümkün değildir. Burada da karşımıza okuryazarlığın yanında işlevsel okuryazarlık dediğimiz bir kavram daha çıkmaktadır. İşlevsel okuryazarlık kavramı UNESCO tarafından 1970'lerde literatürümüze kazandırılmış bir kavramdır. İşlevsel okuryazar birey, sosyal ve kültürel çevrenin katkılarıyla genişleyen, yazılı metinleri sözlü olarak ifade etmeyi, bunları sözcüklerle ve cümlelerle kullanmayı ve noktalama işaretlerini de yerinde kullanarak, kendini ifade edebilme becerilerini kazanmış bireyler olarak tanımlanabilir (Altun, 2005, s. 3).

Bireylerin toplumsal bilgi birikiminden yararlanabilmeleri, var olan bilgileri kullanmayı öğrenebilmeleri ve köklü değişimler yaratabilmeleri için etkin birer okuryazar olmaları gerekir (Önal, 2010, s. 106). Okuryazarlık nasıl değişen toplumsal koşullarla şekillendiyse, toplumu da aynı ölçüde şekillendirmiştir. Okuma yazma eylemi bireysel bir süreç olarak görülse de aslında toplumsal bir etkinliktir (Gül, 2007, s. 20).

Okuryazarlık kavramının birçok farklı işlevi vardır, toplumun değişen koşullarına ayak uydurabilmek için yeni okuryazarlıklar ortaya çıkmaktadır. Farklı okuryazarlıkların ortaya çıkması bireylerin ve toplumun yeni bilgi ve becerilerle donanmasına katkı sağlayacaktır. Okuryazarlığın tanımı, toplumu meydana getiren bireylerin ortak katkıları ile devamlı yenilenmekte ve değişmektedir. Dolayısıyla, tek bir okuryazarlık sahibi olmanın artık birey ve toplumlar için yeterli olmadığı görülmekte, bu yüzden çoklu okuryazarlık kavramı ile bu konuların öğretim sistemimize kaynaştırılması ve bireylere aktarılması yolunda çalışmalara ihtiyaç vardır (Altun, 2005, s. 8-9). Literatüre baktığımızda karşımıza birçok okuryazarlık türü çıkmaktadır. Bunlar;

“Ağ okuryazarlığı, ahlak okuryazarlığı, Amerikan okuryazarlığı, anayasa okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, bilimsel okuryazarlık, coğrafya okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, çoklu kültür okuryazarlığı, dans okuryazarlığı, dijital/sayısal okuryazarlık, dünya okuryazarlığı, e-okuryazarlık, ekonomi okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık, enformasyon teknolojisi okuryazarlığı, eskiçağ okuryazarlığı, gazete okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, grafik okuryazarlığı, internet okuryazarlığı, kültür okuryazarlığı, kütüphane okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, meslek okuryazarlığı, politika okuryazarlığı, sinema okuryazarlığı, tarım okuryazarlığı, tarih okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, televizyon okuryazarlığı, tüketici okuryazarlığı, yasa okuryazarlığı, yatırım okuryazarlığı, yurttaşlık okuryazarlığı, web okuryazarlığı vb.” (Altun, 2013, s. 183).

Görüldüğü gibi birçok okuryazarlık türü bulunmaktadır. Şimdi bu okuryazarlık türlerinin bazılarını kısaca değinelim.

2.2.Okuryazarlık Türleri

2.2.1.Coğrafya Okuryazarlığı

Coğrafya yeryüzündeki doğal, beşeri ve ekonomik etmenleri insanlarla ilişki kurarak inceleyen bir bilimdir. Coğrafya okuryazarlığı sadece bir bilgiyi bilmeyi değil kullanmayı da içerir örneğin nüfus artışı ve teknolojik gelişme gibi sosyal süreçlerin uzun dönem çevresel etkilerinin değerlendirilmesinde coğrafi bilgi kullanılır. Bu bilgiyi kullanmak ise coğrafya okuryazarı olmayı gerektirmektedir. Yapılan araştırmaların birçoğunda coğrafya

okuryazarlığı kavramı, ya bir yerin lokasyon bilgisi olarak ya da bir yeri konumlandırma becerisi anlamında kullanılmıştır (Gençtürk, 2013, s. 26).

Coğrafya okuryazarlığını sosyal bilgiler dersinde de çokça kullanırız, sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biride öğrencilere coğrafya okuryazarlığı kazandırmaktır. Sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biri öğrencilerin, yaşadığı çevrenin ve dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanımalarını sağlamak, insan ile çevre arasındaki ilişkiyi açıklamalarını ve mekânı algılama becerisini geliştirmelerini sağlamaktır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018, s. 8). Bu amaç, doğrudan coğrafya okuryazarlığıyla verilecek amaçlar arasındadır. Sadece coğrafyayla ilgili tanımları, kavramları bilen değil bu tanım kavram ve bilgileri günlük hayatında kullanabilen öğrenciler coğrafya okuryazarlığı kazanmış bireyler olarak tanımlanabilir. Sosyal bilgiler dersi içinde yer alan birçok kazanımla bu amacı gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.

Sosyal bilgiler dersi öğrenme alanlarından biri olan, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı insanlar için gerekli olan mekân bilgisi, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlar. Coğrafya merkezli bir öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanıyla insanların çevreyle olan ilişkilerini tanımak, bu ilişkilerin neden ve sonuçlarını anlamak ve geleceğe yönelik bireysel ya da toplumsal bakış açısı kazanmış bireyler yetiştirmek amaçlanır. Teknolojinin hızlı gelişimi bireylerin tüm dünyayla kolayca etkileşime geçebilmesine olanak tanımıştır. Diğer insanlarla iletişim kuran bireyler bu yolla hem kendileri etkilenmekte hem de dünyayı etkilemektedirler. Sosyal bilgiler dersi, İnsanlar Yerler ve Çevreler öğrenme alanıyla öğrencilere araştırma yapma, gözlem yapma, mekânı algılama, değişim ve sürekliliği algılama, çevre okuryazarlığı, harita okuryazarlığı kazandırmayı hedefler. Öğrencilerin basitten karmaşığa, yakından uzağa ilkeleriyle, İnsanlar Yerler ve Çevre öğrenme alanının hedeflerini kazanmaları sağlanır (MEB, 2018, s. 11).

2.2.2.Çevre Okuryazarlığı

Çevre eğitimi insanın kültürel ve fiziksel çevreleri arasındaki ilişkileri anlamak ve değerlendirmek için gerekli olan, tutum ve becerileri geliştirmek amacıyla kavramların belirlenmesi ve değerlerin fark edilmesi sürecidir. Çevre okuryazarlığı öğrencilerden sosyal süreçler dâhil tüm çevresel konuları ve sistemleri anlamaları, içinde yaşadığı toplumun ve dünyanın küresel, sosyal, kültürel, politik, ekonomik ve çevresel ilişkilerini, çeşitli çevresel

konu ve sorunları bilerek sorumlu bir vatandaş olarak yerinde kararlar almalarını ve çevreyle ilgili konu ve sorunlara duyarlı bireyler olmalarını beklemektedir. Sosyal bilgiler ve çevre okuryazarlığı ilişkisine baktığımızda çevre eğitimi sosyal bilgiler dersinde çokça işlenen ve öğrencilere bu bağlamda çevre bilinci kazandırmaya çalışan bir derstir (Karatekin, 2013, s. 47). Çevre okuryazarı birey dünyadaki doğal sistemlerin nasıl çalıştığını bilir, insanların bu sistemleri ne şekilde etkilediğinin farkında olur ve bu konuda duyarlı davranır (Ertepinar, Şahin & Teksöz, 2010, s. 307). Çevre okuryazarlığı daha çok bireyin doğayla ilişkisini ele almaktadır. Çevre okuryazarı bir birey çevre ve çevre sorunlarına karşı aktif çaba gösterir ve bu doğrultuda faaliyetler gerçekleştirir (Karatekin & Koç, 2013, s. 143). Çevre okuryazarı bireyin çevreyle ilgili kazandığı bilgileri de davranış biçimi olarak göstermesi gerekmektedir. Çevre okuryazarı bir birey çevreyle ilgili yerinde kararlar alarak yaşadığı çevreyi sürdürülebilir bir hale dönüştürür (Bilim, 2012, s. 44).

Çevre okuryazarı bireyler yetiştirebilmek için bireylerin çevreyle ilgili edindiği bilgileri günlük hayatlarıyla ilişkilendirmesi ve uygulaması, bunu sağlamak için de uygun ortamların yaratılması gerekmektedir. Araştırmalar çevreyle ilgili konuların öğretilmesinde, öğrencilerin birebir katıldığı derslerin ve çevre gezilerinin düzenlenmesinin, öğrencilerin çevre okuryazarlık düzeylerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur (Atabek -Yiğit, Balkan- Kıyıcı, & Selcan- Darcın, 2014, s. 17-18).

Sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biri bireyleri çevreye duyarlı olarak yetiştirmek, kaynakların sınırlılıklarının farkına varmaları sağlamak ve çevreyi, doğal kaynakları koruyarak bir çevre anlayışına sahip olmalarını sağlamaktır (MEB, 2018, s. 8). Sosyal Bilgiler Öğretim Programının temel becerilerinden biri de çevre okuryazarlığıdır. Yine sosyal bilgiler dersi öğrenme programı içinde yer alan değerlerden biride duyarlılıktır. Kısaca sosyal bilgiler dersi öğrencileri birer çevre okuryazarı birey olarak yetiştirirken, aynı zamanda da çevreye duyarlı bireyler olmalarını sağlanmaya çalışılmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi öğrencilere çevreyle ilgili bilgi aktarmaktan ziyade bu bilgiyi öğrencilerin günlük hayatlarında kullanmalarını sağlayarak tam anlamıyla öğrencileri çevre okuryazarı bireyler olarak yetiştirir. Örneğin 7. Sınıf sosyal bilgiler dersinde çevre sorunlarından hava, su, toprak kirliliği, küresel ısınma vb. konulardan bahsedilmekte ve öğrencilere bu konuyla ilgili bilgiler aktarılmaktadır. Çevreyle ilgili bu bilgileri öğrenciler günlük hayatlarında ne kadar çok kullanarak içselleştirirse işte o zaman öğrenciler birer çevre okuryazarı olarak yetişirler.

2.2.3.Ekonomi Okuryazarlığı

Ekonomi okuryazarlığı bireylerin üretici, tüketici, çalışan ve yatırımcı olarak sorumluluklarını bilen, çalışkan, dürüst bireyler olarak ekonomik kararlar almada, yeterli düzeyde ekonomik bilgi, beceri ve tutumlar kazanmalarıdır. Ekonomi okuryazarlığı öğrencilere politik, sosyal ve tarihi olayları bütün yönleriyle anlamaları için gerekli olan bilgi ve becerileri sağlamaktadır (Akhan, 2013, s. 80). Ekonomi okuryazarı olmayan bireylerde emekliliğe yapılan yatırımın az olduğu, bu konuda yeterli bilinci göstermedikleri ve ekonomik yeniliklerden yeteri kadar yararlanamadıkları görülmüştür (Eleren, Dilek & Küçük, 2016, s. 1867). Ekonomi okuryazarlığı sayesinde bireyler bulundukları dünyayı daha iyi kavrar, ekonomik konularda bilinçli tercihlerde bulunur, ekonomiye karşı daha rasyonel kararlar alabilirler (Özgür-Güler & Veysikarani, 2019, s. 127).

Ekonomiyle ilgili kavramlar bireylerin günlük hayatlarında hemen hemen her yerde karşısına çıkmaktadır. En basitinden bireylerin ev bütçesini denkleştirirken, alış veriş yaparken, ülke ekonomisiyle ilgili haberleri izlerken karşısına çıkmaktadır. Eğer bireyler ekonomiyle ilgili kavramları bilmezlerse, tanımazlarsa ekonomiyle ilgili kavramlarla, olaylarla karşılaştıklarında fikir sahibi olamazlar ve bu olguları günlük hayatlarında kullanamazlar. Ekonomi okuryazarlığı kazanmış birey, seçmen, üretici, tüketici ve yatırımcı rollerini kazanmış, gelecekleri için daha iyi kararlar alan ve dünyayı daha iyi anlamak için gerekli olan ekonomi konularını bilen ve uygulayan bireylerdir (Akhan, 2013, s. 79).

Sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biri öğrencilerin ekonominin temel kavramlarını bilmelerini, ulusal ekonomi ve uluslararası ekonomide ülkesinin kalkınma faaliyetlerinde millî ekonominin önemini kavramalarını sağlamaktır (MEB, 2018, s. 8). Ekonomiyle ilgili konular sosyal bilgiler dersinde Üretim, Dağıtım, Tüketim öğrenme alanı içerisinde yer almaktadır. İyi bir vatandaşın günlük yaşamda ve çalışma hayatında ekonomiyle ilgili yerinde kararlar alabilmesi için ekonomi okuryazarı olması gerekmektedir. Her ne kadar günümüzde ekonomi konuları bireyler için zor ve karmaşık gelse de aslında bireylerin yaşamlarında daha aktif olması, insanları ve çevreyi daha iyi anlayabilmeleri için iyi bir ekonomi okuryazarı olmaları gerekmektedir (Akhan, 2013, s. 102). Bu amaçları gerçekleştirmek için sosyal bilgiler dersi öğrencileri birer ekonomi okuryazarı yaparak hem kendi ekonomileri hem ülke ekonomisi hem de dünya ekonomisi hakkında bilgili ve bilinçli vatandaş olmalarını sağlamaktadır.

2.2.4.Eleştirel Okuryazarlık

Eleştirel okuryazarlık farklı kaynaklardan gelen verilerin eleştirel düşünme becerileri doğrultusunda değerlendirilmesidir. Bir diğer eleştirel okuryazarlık tanımında ise eleştirel okuryazarlık bireyin okuduklarını yargılaması, irdelemesi, sorgulaması ve bir sonuca ulaşması şeklinde tanımlanmıştır (Köksal, 2013, s. 120). Eleştirel okuryazarlık bireyi aktif kılarak, onu sorgulayan, inceleyen birey haline dönüştürür ve bireyleri harekete geçirir (Potur, 2014, s. 36). Eleştirel okuryazarlığın diğer adı da analitik okuryazarlıktır. Eleştirel okuryazarlığı kazanmış bir birey karşılaştığı durumlarda veya olaylarda farklı bakış açılarını kullanabilir ve gerektiğinde yanlış bilgileri seçip çıkartabilir (Dal, 2012, s. 17).

Bireylerin günlük yaşamlarında farklı kaynaklardan karşılarına çıkan bilgileri eleştirel süzgeçinden geçirerek kendileri için en doğru bilgiye ulaşmaları sağlanmalıdır. Bir bilgiyi körü körüne değil de kendi değerlendirmelerinden geçirerek artısıyla eksisiyle analiz etmeleri gerekmektedir. Böylece bireyler hayatlarında daha akıllıca kararlar alabilirler ve kendileri için en doğru olanı seçebilirler.

Sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biri bireyleri, eleştirel düşünen, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşabilen bireyler olarak yetiştirmektir (MEB, 2018, s. 8). Sosyal bilgiler öğrenme programının temel becerilerinden biride eleştirel düşünmedir. Eleştirel okuryazarlık sosyal bilgiler dersinde belli bir öğrenme alanında değil bütün öğrenme alanlarında kullanılmıştır. Geniş çerçeveden bakıldığında diğer okuryazarlıklarda olduğu gibi eleştirel okuryazarlık bireylere mutlaka kazandırılması gereken beceriler arasındadır. Bireylerin günlük hayatta, kendi fikirlerini öne sürebilen, gerektiğinde başka fikirleri eleştirerek en doğruyu bulabilen, aktif, üretken bireyler olarak yetiştirebilmeleri için hayata eleştirel pencereden de bakabilme becerisine sahip olmaları gerekmektedir.

2.2.5.Harita Okuryazarlığı

Haritalarda bulunması gereken bir takım unsurlar vardır. Bunlar haritanın adı, lejant, ölçek, tarih, yön oku, koordinat sistemi, veri kaynağı, kullanılan projeksiyonu ve sınırdır. Harita okuryazarlığı dünya ile ilişki kurmamızı sağlayan, bireylerin zihinsel şemalar oluşturarak küresel ve toplumsal alanda grafikleri, şemaları, değer yargılarını, anlamalarına yardımcı olan bir okuryazarlık çeşididir. Haritaların kullanımı öğrencilerin karar verme sürecine aktif katılımını ve yaşadıkları bölgenin gelişimi için kendi planlarını yapmalarını sağlar (Sönmez,

2013, s. 144). Harita okuryazarlığı haritaları günlük hayatta kolaylıkla kullanabilme, harita yapabilme, haritaları okuma ve haritaları yorumlayıp, anlama yeteneğidir (Karatekin & Koç, 2016, s. 1524). Harita okuryazarı bireyler harita üzerindeki sembolleri, simgeleri anlar ve yorumlar, yön bulur, ölçek kullanabilir, konum ve koordinat belirler, haritaları kolaylıkla okur ve yorumlayabilir (Kuzey, 2017, s. 833). Öncelikle yaşadığımız çevreyi daha sonra dünyayı anlamak için haritaları iyi kavramak gerekir. Beşeri ve doğal olayların yorumlanıp algılanmasında haritaları okumak oldukça önemlidir (Kartal, 2016, s. 8). Sosyal bilgiler öğrenme programının temel becerilerinden biride bireylere harita okuryazarlığı kazandırmaktır. Harita okuryazarlığı sosyal bilgiler dersinde “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında karşımıza çıkmaktadır.

2.2.6.Hukuk Okuryazarlığı

Hukuk okuryazarlığı hukuk alanında kullanılan kelimeleri tanıma, anlama ve yorumlama, adalet sistemindeki haklarını bilme, yabancı hukuk terimlerini tanıma yeteneği olarak ifade edilebilir. Ortak yasaları içeren problemlerin önlenmesinde bireyin hukuk okuryazarlığı becerisine sahip olması önemlidir. Hukuk okuryazarlığının amaçları ve hedefleri arasında hukuk alanında bilgilerin artması ve bilginin yayılması, hukukun etkin kullanımı için bireylerin güçlendirilmesi, hukukun yapıcı eleştirisi için desteklenmesi yer almaktadır. Bir başka tanımda hukuk okuryazarlığı hukuk bilgisi, hukuk konularını algılama ve hukuk bilgisinin davranışla ifade edilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Oğuz, 2013, s. 161-162). Hukuk okuryazarlığının amacı bireylerin aktif bir vatandaş olarak hak ve sorumluluklarını bilerek, hukuk bilgilerini yaşamlarında kullanmalarını sağlamaktır (Kara & Tangülü, 2017, s. 2).

Sosyal bilgiler dersi, bireyleri hak ve sorumluluklarını bilen, devlete karşı görevlerini, devletin bireye karşı görevlerini bilen vatandaş olarak yetiştirmeyi amaçlar. Hukuk bilimi de öğrencinin günlük hayatta karşılaşacağı temel bilgileri, kavramları konu almaktadır (Oğuz, 2013, s. 160). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı öğrencileri vatanını ve milletini seven, haklarını sorumluluklarını bilen ve kullanan, herkesin yasalar önünde eşit olduğunu bilen ve savunan, hukuk kurallarına uyan ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak milli bilince sahip vatandaşlar olarak yetiştirmeyi amaçlar (MEB, 2018, s. 8). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının temel becerilerinden biride bireylerin birer hukuk yazarı olmalarını sağlamaktır.

2.2.7.Vergi Okuryazarlığı

Vergi okuryazarlığı, oldukça yeni ve halen gelişmekte olan bir kavramdır. Hatta vergi okuryazarlığının kuramsal temellerinin tam olarak oluşmadığı ve dolayısıyla ilgili literatürün hala zayıf olduğu görülmektedir. Şimdiye kadar verginin finansal okuryazarlık içinde ele alınmasının bunda etkisi olduğu söylenebilir. Ayrıca ABD ve Avrupa'daki finansal okuryazarlık üzerine birçok çalışma olmasına rağmen vergi okuryazarlığıyla ilgili araştırmaların hala çok sınırlı olduğu görülmektedir. Finansal okuryazarlık, bireyin finansla ilgili konuları anlayabilme becerisidir. Daha anlaşılır bir ifadeyle, bireyin daha doğru finansal kararlar alarak finansal tercihlerinde daha başarılı olabilmesi için sahip olması gereken her türlü finansal bilgi ve becerilerdir (Akdağ & Yılar, 2017, s. 364). Yapılan araştırmalar bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık bilgisinin düşük olmasının nedeni, eğitim hayatları boyunca finans konularıyla ilgili yeteri kadar eğitim almadıklarından kaynaklanmaktadır (Ata, Kılıç & Seyrek, 2015, s. 131).

Vergi okuryazarlığı ise bireyin vergi hesaplamalarını kolaylıkla yapabilmesi için sahip olması gereken vergiyle ilgili bilgi ve becerileri kapsayan finansal okuryazarlık boyutlarından biridir. Dolayısıyla vergi okuryazarlığını, finansal okuryazarlıktan bağımsız düşünmek mümkün değildir (Akdağ & Yılar, 2017, s. 364).

Vergi okuryazarlığı literatürünün henüz zayıf olmasından dolayı vergi okuryazarlığına yönelik yapılan tanımlamalar da sınırlıdır. Geleneksel anlamdaki okuryazarlık, vergi usullerini ve vergi yükünü anlamak için ilk koşuldur. Çünkü vergi kanunlarını vergi usullerini ve vergi yükünü anlamak için okuma yazma kapasitesi çok önemlidir. En anlaşılır haliyle vergi okuryazarlığı vergi konularını yeterli derecede okuma, yazma ve anlama kabiliyetine sahip olmaktır (Akdağ & Yılar, 2017, s. 365).

Genel bir tanım yapılacak olursa, vergi okuryazarlığı vergi ile ilgili konularda bilgi sahibi olma, vergi konularını anlayabilme, yorumlama ve vergiyle ilgili gelişmeleri takip etme, ödemesi gereken vergileri borçlarını dikkate alarak kendi kişisel bütçesini veya ekonomik düzenini bozmadan en iyi şekilde yürütebilme becerisi olarak tanımlanabilir. Bu anlamda vergi okuryazarlığı, finansal okuryazarlıkla doğrudan ilgili olup onun önemli boyutlarından biri olan vergiyi ele alan daha özel bir alanı ifade etmektedir (Akdağ & Yılar, 2017, s. 366).

Sosyal bilgiler dersi ve vergi okuryazarlığı kayıt dışı ekonomi ve vergi kaçakçılığı son yüzyılın en önemli ekonomik problemlerinden biridir. Kişilerin gelir elde ettikçe devlete karşı yükümlülükleri gereği gelirlerinin bir bölümünü devlete ödemek zorunda kalmaktadırlar. Çeşitli sebeplerden ötürü bazı kişiler, vergisini ödemeyerek veya yaptıklarını kayıt altına almayarak gelirlerini saklamakta ve vergi kaçakçılığı yaparak devlete karşı olan sorumluluklarını yerine getirmemektedirler. Bu da toplumun ve devletin ekonomik açıdan olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır. Bu yüzden küçük yaşlarda verginin ne olduğunu, niye alındığını, vergi ödemenin hem vatandaş hem de devlet açısından ne kadar önemli olduğunu, kavramış duyarlı ve işlevsel vergi okuryazarı bireyler yetiştirmek uzun vadede daha etkili bir çözüm olarak uygulamaya koyulmalıdır. Bunu yapabilmek içinde en uygun dersin sosyal bilgiler dersi olduğu görülmektedir. Çünkü sosyal bilgiler dersi, iyi ve sorumluluklarını bilen vatandaş yetiştirmeyi amaçlar. Sosyal bilgiler dersinde yetiştirilmek istenen aktif vatandaş, görev ve sorumluluklarını yerine getiren vatandaşdır. Bu kapsamda sosyal bilgiler dersinde öğretilen temel sorumluluklardan biride vergi ödevidir. Her türlü kamusal hizmetten yararlanıp devlete karşı vergi ödevini yerine getirmeyen yani vergi kaçıran bir kişiyi iyi ve sorumlu bir vatandaş olarak nitelendiremeyiz, öğrencileri vergi okuryazarı yaparak devlete karşı sorumluluklarından birini yerine getirmelerini sağlayabiliriz (Akdağ & Yılar, 2017, s. 369-370).

Devletin vergi kaçırma ve kayıt dışı ekonomi sonucunda toplayamadığı vergileri elde etmek için zaman, emek, para harcayarak önlemler almak yerine vergi okuryazarı bireyler yetiştirerek çok daha uzun vadede bu soruna çözüm bulması daha mantıklı ve kârlı bir yatırım olarak görünmektedir. Diğer okuryazarlıklarda olduğu gibi vergi okuryazarlığı da güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yerini almıştır. Sosyal bilgiler disiplinler arası yapısıyla yetiştirmek istediği bireye farklı okuryazarlıklara ait becerileri kazandırmayı amaçlar. Ülkemizde ilk ve ortaokul ders programlarında ekonomi ve vergi konularının sadece sosyal bilgiler dersi içeriğinde sunulması, vergi bilincinin ve vergi okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersini daha da önemli kılmaktadır (Akdağ & Yılar, 2017, s. 371).

Sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biri öğrencilerin, ekonominin temel kavramlarını öğrenmiş, ülkesinin kalkınması için ve diğer ülkelerle olan ekonomik faaliyetlerde milli ekonominin yerini ve önemini bilmelerini sağlamaktır (MEB, 2018, s. 8). Sosyal bilgiler dersi öğrenme programının temel becerilerinden biride finansal okuryazarlıktır. Sosyal

bilgiler dersi konuları içinde vergi konusu da yer almakta ve öğrenciler verginin ne olduğu ve vergiyle ilgili diğer kavramları da öğrenerek bilinçli bireyler olarak yetiştirilmeleri sağlanmaktadır.

2005 ve 2017’de güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın özellikle “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı vergi konularının öğretilerek vergi sorumluluğu ve vergi bilincinin kazandırılabilceği öğrenme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim “ öğrenme alanında öğrencilerin ekonomi kavramlarını bilerek, Türk ekonomisinin geçmişte ve günümüzdeki yapısına dair görüş oluşturmaları amaçlanır (Akdağ & Yılar, 2017, s. 372).

2.2.8. Medya Okuryazarlığı

Medya okuryazarlığı bireylere farklı yollarla sunulan mesajlara erişme, mesajları analiz etme, değerlendirme ve başkalarına iletme yeteneğidir. Bu tanım incelendiğinde dört temel alt becerinin olduğu görülmektedir: erişim, analiz değerlendirme ve üretim. Altun bu becerileri sosyal bilgiler bağlamında şöyle açıklamıştır:

- Vatandaşların mesajlara erişim yeteneğini geliştirmek vatandaşın kitle iletişim araçlarına ulaşabilmesi olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda medya okuryazarlığı eğitimde vatandaşa medya araçları tanıtılmakta ve hangi araçta ne tür bilgilere nasıl ulaşacağı öğretilmelidir.
- Vatandaşların mesajları analiz etme ve değerlendirme yeteneğini geliştirmek vatandaşın medya üzerinden doğru bilgiye ulaşabilmesini amaçlamaktadır. Doğru bilgiye ulaşabilmesi için medya okuryazarlığı eğitiminde birinci ve ikinci elden kaynak kullanımı tespit etme, gerçeği olguyu görüşten ayırt etme, kullanılan propaganda ve ikna etme tekniklerinin farkına varma gibi becerileri kullanarak medya mesajları analiz edilmekte ve bu analiz sonuçları bir bütün olarak değerlendirilerek sunulan bilginin doğruluğu ve güvenirliliği konusunda bir karar verilmektedir.
- Vatandaşların mesajları üretme yeteneklerini geliştirmek için farklı biçimlerde (yazılı, işitsel, görsel ya da görsel-işitsel) kendi mesajlarını kendilerinin oluşturmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Buradaki temel amaçlardan biri de bireyin kendi mesajını üretirken ulaşma, analiz ve değerlendirme yeteneklerini mesajı üreten kişinin bakış açısından yaşanacak deneyimlerle daha da geliştirmektir.

Yaşam boyu öğrenmenin gereği olan medya okuryazarlığı medyanın dilini çözümleyip, medya diliyle okuma yazma olarak tanımlanan bir beceridir (Altun, 2005, s. 184-185). Medya okuryazarı bir bireyin etkili bir medya okuryazarı olabilmesi için eleştirel bakış açısı kazanmış olması gerekmektedir (Kurt & Kürüm, 2010, s. 22).

NCSS yayınladığı “Medya Okuryazarlığı Görev Tanımında Sosyal Bilgilerde medya okuryazarlığı eğitiminin temel amacını vatandaşlık eğitimi çerçevesinde değerlendirmiş ve gerekçelerini de şöyle dile getirmiştir. ”21. yüzyıl dünyası medya tarafından doyurulmakta, teknolojiye bağımlı ve küresel olarak birbirine bağlanmıştır. İnsanların bilgiyi yazılı kaynaklardan çok görsel imajlar, karmaşık ses düzenlemeleri ve çoklu medya biçimlerinden oluşan kaynaklardan aldığı bir çoklu medya çağında yaşıyoruz. Çoklu medya çağı dediğimiz bu dijital dünyada, mesajlara erişebilmek, mesajları analiz edip değerlendirebilmek, yeni mesajlar oluşturabilmek ve dağıtabilmek için yeni beceriler gerekmektedir. Eleştirel analiz ve medya üretimi becerilerinin elde edilmesi ve uygulanması medya eğitimi oluşturan unsurlardır. İnternet ve toplumsal iletişim ağı teknolojilerinin her gün kullanılmasıyla birlikte şirketleştirilmiş eğlence medyasının gittikçe genişleyerek büyümesi ve popüler kültürle birleşmesi de sosyal bilgiler eğitimcileri olarak bizlerin katılımcı medya okuryazarlığı ile vatandaşlık eğitimi birleştirmemizi zorunlu kılmıştır. Aynı şekilde sosyal bilgiler eğitimcileri gençlere eleştirel olarak sorular sormalarını ve yeni medya teknolojileri üretmeleri için farkındalık ve yetenekler kazanmalarını ve demokrasinin şekillendirilmesinde aktif katılımcılar olmaları için kaçınılmaz olan dijital, demokratik deneyimler yaşamalarını sağlamalıdır. İşimiz bu yeteneklerle onları bu yeni binyılda demokrasinin akıllıca ve merhametli bir şekilde biçimlendirilmesine eleştirel olarak katılabilecekleri aktif yurttaşlar olarak hazırlamaktır. Medya okuryazarlığı anlamlı akademik, yurttaşlıkla ilgili ve kamusal deneyimlerle öğrencilerimizin eleştirel olmalarını ve yetki almalarını sağlamak amacıyla bizlere medyada eğlenceye ve toplumsal deneyimlere dayalı bir çerçeve sunar (Altun, 2013, s. 193).

Önce görsel sonra da dijital basının etrafımızı sardığı dünyamızda medya kavramının anlamı değişim göstermekte ve önemini de giderek arttırmaktadır. Medyanın bize aktardıklarıyla veya bizim ulaşabildiklerimizle sınırlı bir medya anlayışı bizim bilgiye ulaşmamızda, kullanmamızda, değerlendirmemizde ve yaşantımızın bir parçası haline getirmede medyanın rolünün önemini göstermektedir. Bu yüzden medyanın sadece bize sunduklarıyla yetinmeyip bir takım önlemler almamız gerekmektedir. Medyada bilgi kirliliği, yalan yanlış bilgiler,

çarpıtılmış bilgi, eksik bilgi çok fazla karşımıza çıkmaktadır. Medya okuryazarlığıyla ve herkesin bilgiye kolaylıkla ulaşabilmesiyle, bu kavramları doğru bir şekilde irdeleyebiliriz ve bizleri bekleyen sorumlulukların farkına varabiliriz (Altun, 2005, s. 74).

Medya okuryazarlığının tanımına baktığımızda birçok farklı tanımlama yapılmıştır. Messaris medya okuryazarlığını işlevsel açıdan değerlendirmiş ve medya okuryazarlığını toplum içinde medyanın nasıl bir rolü olduğunu anlayabilme olarak tanımlamıştır. Eleştirel okuryazarlık bakış açısından bakıldığında, medya okuryazarlığı bizlere sunulan içeriği hayattaki gerçeklerle, eleştirel bakış açısı ile karşılaştırabilme bilgisi olarak tanımlanmaktadır (Altun, 2005, s. 74). Bir başka tanımda medya okuryazarlığı farklı yapılarıdaki mesajlara ulaşma, bu mesajları çözümleyebilme, değerlendirebilme ve farklı biçimlerde iletebilme becerisi olarak tanımlanmıştır (Bağlı, 2004, s. 122). Lewis ve Jhall ise işlevsel ve eleştirel bakış açılarına kültürel bakış açısını da ekleyerek daha kapsamlı bir tanım yapmışlardır. Bu tanıma göre, medya okuryazarlığı kültürel, ekonomik, politik ve teknolojik unsurlar medya tarafından mesajların oluşturulmasında ve iletilmesinde sınırlılıklara neden olmaktadır. Bu tanıma biraz daha incelediğimizde, medya okuryazarlığı mesajların ortaya çıkarılmasında ve karşı tarafa iletilmesinde, aktarılan mesajlarla aktarılmak istenen veya istenmeyen mesajlar arasında bağlantı oluşturabilme ve mesajlardaki sembolleri çözümleyebilme becerisi olarak tanımlanabilir. Bu doğrultuda medya okuryazarlığı, iletişimsel araçlardan yararlanarak yapılan şifre oluşturma ve bu şifreleri çözme becerisi olarak tanımlanabilir (Altun, 2005, s. 74-75).

Medya okuryazarlığı kavramı aslında yeni bir kavram değildir. UNESCO 1982 yılında koymuş olduğu hedefi “Gençlerimizi güçlü imajların, sözcüklerin ve seslerin olduğu bir dünya için hazırlamalıyız.” şeklinde ifade etmiştir. Önceleri yazılı basın ve arkasında sesli medya araçları (radyo, teyp, vs.) hayatımızda yer ederken, günümüzde çoklu medya uygulamalarını da kapsayacak şekilde önemli bir ihtiyaç hayatımıza girerken televizyon ile tüm bunları bir arada görmeye başladık. Mesajların insan kitlelerini etkileyen ve yönlendiren bir gücü bulunmaktadır, elektronik ortamlara da taşınan bu mesajlar internetinde gelmesiyle birlikte yaşamımızın önemli bir parçası olmuştur. Medya hayatımızın içine bu kadar nüfuz etmişken öğrencilerin iyi birer medya okuryazarı olmamaları söz konusu bile olamaz (Altun, 2005, s. 75).

Günümüzde çok sık maruz kaldığımız ve kitle iletişim araçları ile de desteklenen medya unsurları, kabul etsek de etmesek de, yaşantılarımızı etkileyebilecek, yönlendirebilecek ve değiştirebilecek güce sahiptir. Medya okuryazarlığı medyanın sunmuş olduğu mesajları doğru bir şekilde algılamak, yorumlamak, olumlu ve olumsuz yönleriyle tartışabilmek ve bütün medya unsurlarıyla mesaj aktarmayı ve paylaşmayı bilmektir (Altun, 2005, s. 76). Medya okuryazarlığı günümüzde önemli hala gelen okuryazarlıklar arasındadır. Bunun sebebi bireylerin çok küçük yaşlardan itibaren medyayla tanışmalarıdır. Bilinçli bir medya kültürü oluşturabilmek için bireylere medya okuryazarlığı eğitimi küçük yaşlardan itibaren kazandırılmalıdır (Kurt & Kürüm, 2010, s. 23-24).

Medya okuryazarı bireylerden birtakım becerileri gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Bunlar bilgiye ulaşma, bilgiyi üretme, toplumsal olaylara duyarlı olma, estetik anlayışa sahip olma, hak ve sorumluluklarını bilime ve bunlara sahip çıkma olarak sıralanabilir. Dolayısıyla da medya okuryazarlık eğitiminin de bu becerileri gerçekleştirmeye yönelik yapılması gerekmektedir (Ablak, Çepni & Palaz, 2015, s. 435).

Sosyal bilgiler dersi öğrenme programının temel becerilerinden biri medya okuryazarlığıdır. Öğrencilere medyanın olumlu ve olumsuz yönlerini göstererek, öğrencilerin eleştirel düşünme becerisini de kullanarak medyanın iyi ve kötü yönlerini kendi süzgeçlerinden geçirerek kullanmaları sağlanmalıdır. Çünkü medya hayatımızın vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu parçadan kopamayacağımıza göre medyayı doğru ve etkili bir şekilde kullanmayı öğrencilere öğretmemiz gerekmektedir. Bu amaçları sosyal bilgiler dersi gerçekleştirmeye çalışırken bunun yanında medya okuryazarlığı seçmeli dersiyle de öğrencileri medya okuryazarı bireyler olarak yetiştirmek amaçlanmaktadır.

2.2.9. Politik Okuryazarlık ve Aktif Vatandaşlık

Politik okuryazarlık kısaca politik bilgiye sahip olmaktır. Politik okuryazarlık, bireylerin politik görevlerini yerine getirebilmek için, politik süreçleri, politik konuları bilmesi, kavraması ve uygulayarak aktif bir vatandaş olmasıdır. Politik okuryazar bir vatandaş, içinde bulunduğu durumu sadece anlamakla yetinmez aynı zamanda aktif ve etkili bir şekilde duruma dâhil olur ve onu yönetir (Kuş, 2013, s. 208). Politik okuryazarlığının birçok tanımı yapılmakla birlikte en yalın haliyle, siyasal alanda bireylerin yöneticileri belirlemede ve siyasi kararlar almada etkin olması demektir (Kara & Tangülü, 2017, s. 3).

İngiltere dâhil birçok ülkede, politikaya ve politik konulara katılımı azalma olduğu, resmi veya sivil toplum örgütlerinde sorumluluk alan gençlerin sayısının azaldığı, hem demokrasi kavramının hem de temel demokratik kurumların öğrenciler tarafından anlaşılmasında ve bilinmesinde bazı boşluklar olduğu tespit edilmiştir (Kuş, 2013, s. 210). Sonuç olarak Türkiye’de öğrencilerin politik okuma ve yazma becerilerinin gelişmesi isteniyorsa tartışmaya açık, demokratik ve şeffaf okullar, sınıflar oluşturulmalıdır. Demokratik toplumların vatandaşı olarak etkin rol almanın tüm öğrencilere öğretilmesi gerekir (Kuş, 2013, s. 211). Politik okuryazarlık, öğrencilerin ihtiyaç duyduğu politika konularını öğretmede kullanılan bir araçtır. Bireylerin siyasete daha fazla katılımını arttırabilmek için politika eğitimi almaları gerekir. Politik eğitimde amaç temel politik bilgilerin ve becerilerin öğrencilere aktarılmasıdır (Tarhan, 2015, s. 650).

Sosyal bilgiler dersi ve politik okuryazarlığa baktığımızda politik okuryazarlığın ilköğretim düzeyinde verilebileceği en uygun ders Sosyal bilgiler dersi. Haklarını bilme ve kullanma, hukuk kuralları, eşitlik, katılım, egemenlik, demokrasi, siyasal etkileşim, duyarlılık kavramlarının tamamı politik okuryazarlık içerisinde yer alan kavramlardır. Politik okuryazar bir bireyin, demokrasiyi davranış biçimi olarak özümsemiş ve demokrasi ilkelerini yaşamında aktif bir şekilde kullanabilmiş, aktif, katılımcı, vatandaşlar olmaları gerekir. Politik bilgi aktif katılımın en önemli ön koşuludur. Çocuklarımızı aktif ve katılımcı olarak demokratik hayata hazırlamak istiyorsak onlara demokratik hayatın gereği olan politik bilgiyi öğretmeliyiz (Kuş, 2013, s. 215-216).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının temel amaçlarından biride öğrencilere politik okuryazarlık kazandırmaktır. Öğrencilerin politikanın, politik kararların yerelden küresele hayatımızı nasıl etkilediğinin farkına varmaları ve politik karar alma süreçlerine aktif katılmaları sağlanmalıdır. Bunu gerçekleştirmek için de gerek derslerde gerekse günlük hayatta demokratik tutumlar sergileyerek öğrencilere bu beceriler kazandırılmaya çalışılmalıdır.

2.2.10.Tarih Okuryazarlığı

Tarih eğitiminin en önemli amacı şu şekilde sıralanmıştır: Dünyü bugünü anlayıp geleceği yönlendirmek, geleneklerimizi, geçmişimizi, dinimizi öğrenmek, insan ve toplumun gelişimini ve değişimini anlamaktır (Keçe, 2013, s. 232). Tarih sosyal bilimlerin temeli olan bilimlerden. Bundan dolayı, bir milletin yaşamında tarihin yeri ve önemi çok büyüktür.

Tarih eğitiminin amacı ise yalnızca geçmişin öğretilmesinden ziyade geçmişe dair bilgilerin bugün ne kadar kullanıldığı, hangi sorunların çözümünde işe koşulduğu ile ilgilidir. Ayrıca tarih milletin hafızası olma özelliğine sahiptir. Geçmişini hatırlamayan bir insan bugününü ve geleceğini sağlıklı bir biçimde oluşturamazsa, tarihini bilmeyen, tarihini öğrenemeyen milletlerde günümüzde yaşanan olaylara çözüm üretmezler ve geleceklerini de düzgün bir biçimde şekillendiremezler. Tarih insanlarda ve milletlerde devamlılık süreklilik düşünce ve duygusunu oluşturur (Keçe, 2013, s. 234). Tarih okuryazarı birey tarihi olay ve durumları araştırmacı ve eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirir, tarihsel olayları sebep- sonuç ilişkisi bağlamında ele alır, tarihsel empati kurabilir (Ata & Keçe, 2014, s. 4). Tarih okuryazarlığı ilk bakışta kişinin tarih bilincine sahip olması, tarihsel olayları sonuçları itibarıyla iyi analiz edebilmesi anlamına gelmekteydi. Başka bir anlatımla öğrenci atalarının tarihsel süreçteki eylemlerinin bilgisine sahip ise söz konusu öğrenci, tarih okuryazarı şeklinde tanımlanabilmektedir. Öğrencinin okulda öğrendiği tarihsel bilgiyi günlük yaşamda karşılaştığı problemlerin çözümünde işe koşması da bir tarih okuryazarı bireyin sahip olması gereken nitelikler arasında yer almaktadır (Keçe, 2013, s. 235). Tarih okuryazarı bir birey, tarihsel olaylara eleştirel bir gözle bakabilmeli, araştırmacı olup farklı kaynaklar arasındaki çelişkili ifadeleri bulmalı, bilimsel bilgileri tarihsel olayların öğrenilmesinde kullanmalı, tarihsel bir olayı tarihsel süreç içindeki diğer olaylarla ilişkilendirerek değerlendirmeli, tarihsel olayları neden sonuç ilişkisi içinde ele almalı, tarihsel olayları meydana geldiği çağın koşullarına göre değerlendirerek tarihsel düşünme ve tarihsel empati yapabilmelidir. Sosyal bilgiler ve tarih okuryazarlığı ilişkisine baktığımızda sosyal bilgiler dersinin amaçlarından milli bilincin var olmasını sağlayan mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini bilir, Türk kültürünü ve tarihini kavrar maddesi etkili tarih eğitimini gerektiren bir süreç olarak düşünülmektedir. Bu anlamda tarih eğitiminin istenilen amaca ulaşmasında öğrencinin ele alınan tarihsel olayı tüm boyutlarıyla değerlendirmesi ve elde ettiği bilgileri günlük hayatında karşılaştığı problemlerin çözümünde işe koşması gerekmektedir (Keçe, 2013, s. 236).

2.2.11.Bilgi Okuryazarlığı

Eğitim kurumlarının temel amaçlarından birisi öğrencilerin araştırma becerilerini geliştirmektir. Bu amaç, ilerleyen teknolojiyle birlikte bilgisayar kullanımının da artması ve ortaya çıkan bilgi artışı ile daha da önemli bir hal almıştır. Bireyin ihtiyacı olan bilginin ne

zaman, nasıl ve nerede bulunacağı, bulunduktan sonra nasıl algılanacağı, bilgi kaynaklarına ulaşımı, değerlendirilmesi ve aktif olarak kullanılabilmesi hakkında ihtiyacı olan yeteneklerin öğrencilere kazandırılması gerekir. Bilgi okuryazarlığının temel amacı bu becerileri bireylere kazandırmaktır (Çepni & Kılcan, 2017, s. 339). Bilgi okuryazarlığı ilk olarak Amerika’da ortaya çıkmıştır. İlk önce kütüphanecilik alanında kullanılmış daha sonra kütüphanecilik dışında da kullanılarak diğer ülkelerde de kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır (Kurbanoğlu, 2010, s. 724-725). Bilgi okuryazarlığında bilgi kaynaklarına bilinçli bir şekilde yönelmek, seçici davranmak, eleştirel bakış açısıyla bakabilmek, bilgi kaynaklarına ulaşabilme ve değerlendirme becerilerine de sahip olmak oldukça önemlidir (Çepni & Kılcan, 2017, s. 340).

İçerisinde bulunduğumuz bilgi toplumunda bireylerin aktif birer bilgi kullanıcısı olmaları gerekmektedir. Çünkü günümüzde bilgi adına her an her dakika hızlı bir değişim ve yenilenme yaşanmaktadır. Bireylerin bu süreçte adapte olabilmeleri için gerekli becerileri kazanmaları gerekmektedir (Ata, 2011, s.10). Bilgi okuryazarlığının tanımına baktığımızda, bilgi okuryazarlığı bilgiyi aktif bir şekilde kullanabilmek amacı ile her türlü medya araçlarını tanıma, ihtiyaç duyulan bilgiye ulaşma, değerlendirme ve doğru, güvenilir bilgiyi seçebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Altun, 2005, s. 49). Bilgi okuryazarı bireyler, bilgiye ihtiyaç duydukları anda çeşitli kaynaklardan yararlanarak bilgiye ulaşan, ulaştığı bilgiyi kullanan ve bu bilgileri paylaşan bireylerdir (Akkoyunlu & Korkut, 2008, s. 179).

Bilgi okuryazarlığı diğer okuryazarlıklardan farklı olarak aktif katılımı gerektirir ve bireyin ihtiyaç duyulan bilgiyi bulup tekrardan ulaşmasını ister. Bilgi okuryazarı birey, kütüphane hizmetlerinden etkili bir biçimde yararlanabilir, hem de internetten sunulan bilgileri ve bilgi arama araçlarını aktif biçimde kullanabilir (Çepni & Kılcan, 2017, s. 340).

Bilgi okuryazarı olan bir birey, ihtiyacı olduğunda bilgiyi tanıyabilmelidir, ona nasıl erişebileceğini bilmeli, o bilgiyi değerlendirebilmeli ve gerekli olan bilgileri etkin biçimde kullanabilmelidir. Doyle bilgi okuryazarı bir bireyi tanımlarken şu özelliklere dikkat çekmektedir:

- Bilgiye olan ihtiyacı kabullenir.
- Akıllı karar verebilmek için doğru ve bütüncül bilgiye ihtiyaç duyulduğunu görür.
- Potansiyel bilgi kaynaklarını görebilir.
- Kendisini başarıya götürebilecek arama stratejileri geliştirebilir.
- Bilgisayar veya diğer araçlarla erişime açık olan bilgi kaynaklarına erişebilir.

- Bilgiyi değerlendirebilir.
- Uygulanabilirlik açısından bilgiyi organize edebilir.
- Yeni bilgi ile var olan önceki bilgileri kaynaştırabilir.
- Eleştirel düşünme ve problem çözmede bilgilerden faydalanabilir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgi okuryazarlığı bilgi teknolojisi olarak da adlandırılmaktadır (Altun, 2005, s. 52-53). Sosyal bilgiler dersi ve bilgi okuryazarlığı ilişkisine baktığımızda, sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biri öğrencilerin bilimsel düşünme ekseninde bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlaka uygun hareket etmelerini sağlamaktır (MEB, 2018, s. 8).

2.3.E- Okuryazarlık

E- okuryazarlıkla ilgili doğrudan ve dolaylı konu başlıkları.

2.3.1.Gelişen Teknolojiler ve Yeni Okuryazarlıklar

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte okuryazarlıkların önemi de artmış ve bu okuryazarlıkları bireylere aktarabilmek amacıyla teknolojik gelişmeleri sınıflara taşımak için çeşitli çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalardan biride her okulda Bilgi Teknolojisi Sınıfları adı altında sınıflar oluşturmaadır. 1998'den 2000 yılına kadar okullar bilgisayar ve diğer donanımlarla donatılmıştır. Bütün okulların donanımı her yerde aynıdır, sadece bilgisayar sayısı farklıdır. Bilgi teknolojisi sınıfı adı altında hazırlanan sınıflarda bilgisayar, TV, video, yazıcı, tarayıcı, tepegöz, slaytlar, CD'ler, videolar ve klimalar yer almaktadır (Altun, 2005, s. 142). Günümüzde de bu çalışmalar devam etmekte FATİH projesi kapsamında her sınıfa akıllı tahtalar getirilmiş ve teknolojik gelişmelerin eğitim ortamlarında kullanılması için her türlü donanım sağlanmaya çalışılmıştır. Bu sayede birçok okuryazarlık türü kolaylıkla öğrencilere kazandırılabilir.

2.3.2.Teknoloji Okuryazarlığı

Teknolojinin en genel tanımı, insanların doğayı kendi amaçları doğrultusunda şekillendirmeleri sürecidir. Hızla değişen dünyada, bilgi ve iletişim teknolojilerine paralel olarak okuryazarlık yeniden tanımlanmakta, okuryazarlığın anlamı teknolojiyle bağlantılı

olarak değişiklik göstermektedir (Yiğit, 2013, s. 256). Teknoloji okuryazarlığı e-okuryazarlık ve dijital okuryazarlık gibi kavramlarla karıştırılabilmektedir. Bu kavramlara baktığımızda dijital okuryazarlığın dijital ortamlarda bulunan bilgileri anlamlandırma ve bunlardan yararlanma, e-okuryazarlığın ise daha çok bilgisayar ve internet odaklı olduğu görölmektedir. Dijital okuryazarlıkta temelde dört yeterlilik bulunmaktadır. Bunlar internette araştırma yapma, hiper metinlerden yararlanma, bilgiler arasında ilişki kurma ve içeriği değerlendirmedir. E-okuryazarlık ise daha çok elektronik metinler üzerine kuruludur (Yiğit, 2013, s. 258). Elektronik metinler, dijital olan veya dijital ortama aktarılmış metinlerdir. Geleneksel metinlerde ise alfabenin yanında resimler, şekiller ve grafikler kullanılmaktadır. Dijital ortamlarla birlikte bunlara ses, görüntü, sesli görüntü, animasyonlar eklenmektedir. Bu sayede elektronik metinler sözel, görsel ve işitsel bir boyuta taşınmaktadır. E-okuryazarlık bu metinlere yönelik becerileri kapsamaktadır. Teknoloji okuryazarlığı ise daha geniş bir kavram olarak bu okuryazarlıkların tümünü kapsamaktadır. Teknoloji okuryazarlığı doğal ortam dışındaki her şeye dair bilgi, beceri ve tutumlar bütünü olarak tanımlanabilir (Yiğit, 2013, s. 256). Bir başka tanımda da teknoloji okuryazarlığı, teknolojik okuryazarlık kelime işlemcisi ve hesap tablosu gibi temel araçlarla nasıl çalışılacağını bilme anlamında tanımlanmaktadır (Çepni & Kılcan, 2017, s. 341).

Yapılan araştırmalar teknoloji okuryazarlığının öğrenci başarısını arttırdığını kanıtlamıştır. Bu yüzden teknolojinin eğitim programlarında yer alması gerekliliği ön plana çıkmıştır. Teknoloji yaratıcılığı geliştirir, teknoloji eğitimi diğer derslerde de bireylere fayda sağlar, bireylerin zekâ ve yeteneklerinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynar (Bacanak, Karamustafaoğlu & Köse, 2003, s. 193). Teknoloji okuryazarlığı genel anlamıyla teknolojiyi doğru bir şekilde kullanabilme, anlama ve değerlendire bilme becerisidir. Teknoloji okuryazarlığının üç temel ögesi vardır. Bunlar bilgi, beceri, eleştirel düşünme ve karar verme olarak ifade edilmektedir (Yiğit, 2013, s. 262). Teknoloji okuryazarı bir birey teknolojinin ne anlama geldiğini, nasıl oluşturulduğunu ve bireyleri nasıl etkilediğini ve toplum tarafından nasıl etkilendiğinin farkında olan bireydir. Bu becerilere sahip kişiler teknolojiye uyum sağlamıştır ve teknolojinin olumsuz yönlerinden zarar görmezler, bir nevi teknoloji onları korur. Teknoloji okuryazarı kişi teknolojik süreç ve yenilikleri eleştirel bakış açısıyla sorgular (Yiğit, 2013, s. 269). Teknoloji okuryazarlığına sahip sosyal bilgiler öğrencilerinin neredeyse tamamı teknolojiyle iç içe bir yaşam sürmektedir. Öğrenciler teknolojiden sadece sosyal, politik ve ekonomik bilgilere ulaşmada değil, iletişim ve işbirliği kurmada da yararlanmaktadır. Teknoloji okuryazarlığı ile sosyal bilgiler arasında ilişki NCSS tarafından

da ele alınmıştır. Teknoloji okuryazarlığıyla sosyal bilgiler dersi arasındaki en güçlü bağlantı Üretim, Dağıtım ve Tüketim ile Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanlarında görülmektedir. İnternetin sosyal bilgiler dersinde kullanılması birincil elden kaynaklardan yararlanılması açısından oldukça etkilidir. İnternetin öğrencilere sunduğu sınırsız dünya onların farklı bakış açılarıyla tanışmalarına ve kendilerini hem eğitsel hem de sosyal açıdan geliştirmelerine katkı sunmaktadır. Bu yüzden araştırmacılar ve eğitimciler derslerde teknolojiye yararlanmanın öğrenmeyi oldukça etkilediğini ve derslerde teknolojiye yararlanılması gerektiği üzerinde durmuşlardır. Aynı zamanda sosyal bilgiler dersinde teknolojiye yararlanmanın öğrenmenin anlamlı bir şekilde gerçekleşmesine ve öğrencilerin dersin içeriğini kendi deneyimleri ile ilişkilendirmelerine katkı sağladığı belirtilmektedir (Yiğit, 2013, s. 272-275).

Günümüz eğitim sisteminin hedeflerine baktığımızda da sadece sosyal bilgiler dersinde değil diğer bütün derslerde de teknolojiye yararlanılmaktadır. Yapılan araştırmalarda eğitimde teknoloji kullanımının öğrencilerin ilgisini çekerek, daha kalıcı öğrenmeyi sağladığı görülmektedir. Bu yüzden öğrencilerin teknoloji okuryazarı bireyler olarak yetiştirilmesi gerekmektedir.

2.3.3.Bilgisayar ve İnternet Okuryazarlığı

Bilgisayarlar, içinde bulunduğumuz 21. Yüzyılın en önemli teknolojik ürünlerinden birisidir. Özellikle, masaüstü (kişisel) bilgisayarların yaygınlaşması ile birlikte birçok bilgi birikimi dolaylı ya da doğrudan yaşantımızın bir parçası haline gelmiştir. Bilgisayarlar yaşamımızla bu kadar iç içe girmişken, bilgisayarın okullara girmesi ve iletişim teknolojilerinin eğitim sürecine kaynaştırılması ihtiyacını hızlandırmıştır (Altun, 2005, s. 94).

Eğitim ortamlarında bilgisayarların kullanılması gerekliliği 1980’li yıllarda gündeme geldiğinde, ilk tartışılan kavramlardan birisi “bilgisayar okuryazarlığı” kavramı olmuştur (Altun, 2005, s. 94). Bilgisayar okuryazarı birey bilgisayarı ve bilgisayar yazılımlarını etkin bir şekilde kullanır (Kurbanoğlu, 2010, s. 741). Öğrencilerin eğitim ortamlarında bilgisayar kullanabilmesi için iyi birer bilgisayar okuryazarı olmaları gerekmektedir. Eğitim ortamlarında bilgisayarın tek başına kullanılması günümüzde yeterli değildir. Sınıflarda bilgisayarı etkili bir şekilde kullanabilmek için internet kullanımı da olmazsa olmazlar arasındadır. Çünkü artık birçok bilgiye internet üzerinden kısa sürede ve kolaylıkla ulaşabilmekteyiz. Öğrencilerin interneti kullanırken nasıl kullanmaları gerektiği, birçok bilgi

arasında doğru olanı seçip kullanabilmeyi öğrenmeleri gerekmektedir. Bunun içinde öğrencilerin birer internet okuryazarı olmaları gerekmektedir.

İnternet yüzyılımızın en önemli teknolojisi durumundadır. Dünya üzerinde milyonlarca insan internet bağlantısından yararlanmakta ve her yaştan kullanıcı internet teknolojisini kullanmaktadır (Aytaş & Kaplan, 2017, s. 303). İnternetin tek bir tanımını yaparak, internet şudur demek oldukça zordur. İnternetin birçok farklı tanımı yapılabilmektedir. Boş zamanların değerlendirilmesi ticaret yapma ve pratik kullanım açısından bakıldığında internet, aranabilir ve izlenebilir özellikte geniş bir bilgi bankası olarak tanımlanabilir. Teknik özellikler açısından baktığımızda internet, milyonlarca bilgisayarların ağ üzerinde birbirleri ile bağlı yüz binlerce ağın bir araya gelmesiyle oluşan bir topluluk olduğu söylenebilir (Altun, 2005, s. 96).

İnternet kavramına baktığımızda internetle birlikte hayatımıza giren kavramlardan birisi de web kavramıdır. Fakat internet ve web kavramları genellikle birbirleri yerine kullanılmakta, çoğu kez de aynı anlamdaymış gibi gösterilmektedir. İnternet kavramı genel anlamda birbirlerine bağlı bilgisayarların değişik iletişim yolları ile haberleşmelerini kapsamaktadır. E-posta, dosya transfer protokolleri, çevrim içi iletişim ve web internetin birer uygulama örnekleridir. Web ise hiper metinlerin transfer protokollerini yorumlayan ve ekranda bize sunan bir internet aracıdır. Ancak internet teknolojilerindeki hızlı gelişmelerle birlikte, web sayfaları üzerinden de çevrim içi iletişim kurulabilmekte, dosya transferleri yapılabilmekte, müzik dinlenebilmektedir. Yani, web ve internetin artık iç içe geçmiş kavramlar olduğunu görmekteyiz. Web araçları birden fazla internet iletişim yollarını anlayabilecek ve sunabilecek kadar gelişmiştir (Altun, 2005, s. 36-37).

İnternet okuryazarlığı tanımına baktığımızda, internet okuryazarlığı, internet üzerindeki istenilen bilgilere ulaşabilme, bilgilerin içeriklerini doğru bir şekilde değerlendirebilme ve elde edilen bilginin tekrardan nasıl sunulması gerektiğini bilme becerisi olarak tanımlanabilir (Altun, 2005, s. 95). İnternet üzerinden haberleri takip etmek, videoları izlemek, bilgiye ulaşmak, bilgiyi paylaşmak, iletişim kurmak gibi birçok ihtiyacımızı kolaylıkla karşılıyoruz. Böyle bir durumda internet teknolojisini aktif ve verimli bir şekilde kullanabilmek için iyi bir internet okuryazarı olmak gerekmektedir (Aytaş & Kaplan, 2017, s. 304). İnternet okuryazarlığı kavramının yerine ağ okuryazarlığı ve web okuryazarlığı kavramları da kullanılabilir (Karahisar, 2014, s. 83).

İnternet okuryazarı bireyler internet üzerinde sunulan bilginin nasıl kullanacağı konusunda kişilik haklarına, telif haklarına ve bilgiye olan saygıyı göstermeli ve bu ilkelere bağlı kalmalıdır. Özellikle, web üzerinde sunulan bir bilginin, kaynak göstermeden olduğu gibi kendi düşüncesi olarak kullanımı da internet okuryazarlığının önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. İnternet okuryazarı birey internetten bir bilgi aldığı anda kimden aldığını belirtmelidir. İnternetin Türkiye’ye gelişi teknolojik olarak ve bağlantı olarak farklı tarihlere rastlamaktadır. Teknoloji olarak internet, ilk defa 1987 yılında Ege Üniversitesi’nin girişimleriyle, Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı ile gelmiştir. 12 Nisan 1993 tarihinde ise ODTÜ’den Ankara Washington arasında hat kurulmuş ve bu bağlantı ile Türkiye internet ağını kullanmaya başlamıştır (Altun, 2005, s. 96).

2.3.4.Dijital Vatandaşlık Kavramı

Dijital vatandaşlık kavramı internetin iletişim ve haberleşme konusunda sadece aynı ülkede değil ülkeler arasında iletişim ve haberleşme imkânı sağlamasıyla yani küreselleşmeyle birlikte gün yüzüne çıkmıştır. Dijital vatandaş teknolojiyi ve dijital araçları kullanabilen, dijital ortamda da kişi haklarına saygı duyan, etik kuralları gözetken, sorumlu davranarak güvenliği de göz önünde bulunduran bireydir (Bayzan & Çubukçu, 2013, s. 149). Dijital vatandaşlık, dijital ortamlardaki bilgilere kolaylıkla ulaşarak, dijital ortamları aktif ve güvenli bir şekilde kullanarak, sorumluluk alan bireyler olarak tanımlanabilir (Sakallı, 2015, s. 45-46). Dijital vatandaşlık teknolojinin toplum hayatını etkilemesi sonucu ortaya çıkan, yeni bir vatandaşlık boyutudur (Karasu-Avcı & Turan, 2018, s. 29).

Dünyanın her yerinden dijital teknolojilere kolaylıkla ulaşılabilmesi, dijital vatandaşları eşit hak ve sorumluluklara sahip bireyler haline getirmektedir. Küreselleşmeyle birlikte vatandaşlık kavramının sınırları aşması, aynı dijital ortamların bütün dünya vatandaşları tarafından kullanılması dijital vatandaşlık kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Mike Ribble, dijital vatandaşlığı 9 boyutta incelemiştir. Ayrıca dijital araçların artık çok küçük yaşlarda kullanılmaya başlanıldığına değinerek dijital vatandaşlık kavramının küçük yaşlarda çocuklara aktarılması gerektiği ve çocuklara dijital araçların doğru kullanılmasının öğretilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Çünkü artık çocuklar doğdukları andan itibaren dijital vatandaş kimliklerini kazanmaktadırlar (Bayzan & Çubukçu, 2013, s. 150). Dijital araçlar sayesinde insanlar birbirleriyle kolaylıkla iletişim kurabilmek ve çeşitli faaliyetler gerçekleştirebilmektedirler. Bu durum insanları dijital vatandaşlar haline dönüştürmektedir.

Ancak bireylerin iyi birer dijital vatandaş olabilmeleri için bir takım kurallara uymaları ve sorumluluk sahip olmaları gerekmektedir (Sakallı, 2015, s. 47).

Dijital vatandaşlık olgusunu en iyi belirleme yöntemlerinden biri, internetin riskleridir. Dijital vatandaşların çevrimiçi teknolojileri kullanma şekilleri internet risklerini ölçmede kullanılmaktadır. Dijital vatandaşların internet ortamında ne gibi risklerle karşılaşacakları ve bu risklere ne derece maruz kaldıkları yapılan araştırmalarla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda dijital vatandaşların internet ortamında karşılaşacakları risklere bakıldığında ilk olarak insanlar arasındaki toplumsal ilişkileri olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Şiddet ve kişilerin olumsuz bir üslupla karşı karşıya kalmaları, fiziksel sağlığı olumsuz yönde etkilemesi, zamanın etkin bir şekilde kullanılamaması ve ticari istismar ve aşırı tüketim alışkanlığına sebep olması dijital ortamın diğer riskleri arasındadır. Bazı araştırmacılar internet risklerini teknoloji odaklı ve teknolojik olmayan odaklı olmak üzere iki gruba ayırmışlardır. Bunlardan teknoloji odaklı riskler şu şekilde sıralanmıştır. Spam, malware (zararlı yazılımlar), korsanlık faaliyetleri, Dos atakları (bir sistemi çalışamaz hale getiren siber saldırılar), ortalama faaliyetleri, reklam dolandırıcılığı ve dijital hakların ihlalleridir. Teknolojik olmayan odaklı risklerde ise internet ortamında yapılan hırsızlık ve dolandırıcılık, fiziksel şiddet, siber zorbalık, gizlilik ihlalleri, suça yardım ve yataklık etme ve yasadışı kumar olarak sınıflandırmışlardır (Bayzan & Çubukçu, 2013, s. 152-153). Dijital ortamda çocukları bekleyen birçok tehlike vardır bunlar arasında şiddet içerikli oyunlar, kötü niyetli kişilerle iletişim kurulması, çocukların istismar edilmesi, ailelerinin kişisel bilgilerini kolaylıkla karşı tarafa vermeleri hem çocukları hem de aileleri olumsuz yönde etkileyen internet riskleri arasında yer almaktadır (Karahisar, 2014, s. 84).

Türkiye’de de internetin bilinçli ve güvenli kullanımına yönelik faaliyetlerde bulunan kurumlar bulunmaktadır. Türkiye’de bilişim ve iletişim sektörünü düzenleyen ve denetleyen üst kurul Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumudur. Bilgi teknolojileri ve iletişim kurumuna bağlı Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı internetin risklerini dokuz başlıkta toplamıştır. Bunlar, yanlış ve zararlı bilgiye erişim, siber zorbalık, sanal ortam dolandırıcılığı, kişisel bilgilerin paylaşımı, zararlı yazılımlar, çocuk istismarı/oyun ve internet bağımlılığı, yabancı kişilerle iletişim kurma, şiddet/nefret/ırkçılık içeren davranışlar olarak belirlenmiştir (Bayzan & Çubukçu, 2013, s. 152-153).

İnternet riskleri sadece yukarıda sayılanlarla sınırlı olmayıp daha birçok riski bulunmaktadır. Günümüzde insanlar internetle o kadar çok ilgilenmekte ve vakit

geçirmektedirler ki adeta hayatlarının tamamını dijital ortamda sürdürmektedirler. Bazı insanlar için internet artık bağımlılık derecesine kadar gelmiş bu da kişilerde a-sosyallığe, sağlık sorunlarından, iletişim sıkıntılarına kadar birçok olumsuzlukla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.

İnternetin riskleri arasında şiddeti çağrıştıran ifadeler ve görsel içerikler, ırkçılığa neden olan ifadeler ve görsel içerikler, doğru olmayan yanlış ve zararlı bilgilerin yer alması, internette bilgi kirliliğinin yaşanması, siber zorbalık, çocukların cinsel istismarı, çocukların çeşitli şekillerde kandırılması, gizlilik ihlalleri bağlamında ev adreslerinin, T.C. Kimlik numaralarının, telefon numaralarının, anne kızlık soyadının, aile bireylerinin adı ve diğer kişisel bilgilerin internet üzerinden paylaşılması sonucunda kötü niyetli kişilerin eline geçmesi, internet ortamında vatandaşların dolandırılması, kimlik hırsızlığı yoluyla yapılan dolandırıcılık faaliyetleri internetin diğer riskleri arasında yer almaktadır (Bayzan & Çubukçu, 2013, s. 154).

Dijital okuryazarlık dijital vatandaşlığın en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Günümüzde diğer okuryazarlıklar gibi dijital okuryazarlıkta oldukça önemli okuryazarlıklardan birisi haline gelmiştir. Bunun nedeni artık çocukların çok küçük yaşlardan itibaren eğitim öğretim faaliyetlerinden ve diğer birçok okuryazarlıktan önce dijital araçları kullanmaları ve bu araçlarla ilgili bilgi sahibi olmaları ve dolayısıyla dijital okuryazarlıkla çok küçük yaşlarda tanışmalarındandır. Bu yüzde çocuklara dijital okuryazarlık eğitimi küçük yaşlardan itibaren etkili bir şekilde verilmelidir (Bayzan & Çubukçu, 2013, s. 156).

İnternet okuryazarlığı ise internetin etkili bir şekilde kullanımı, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşabilme, ulaşılan bilginin paylaşımı ve bu yolla etkili bir eğitim öğretim süreci gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Yoksa doğru bilgi alışverişinin yapılamaması internette birçok riskin oluşmasına neden olmaktadır. Bu da vatandaşları birçok açıdan olumsuz yönde etkilemekte ve zarar görmelerine neden olmaktadır (Bayzan & Çubukçu, 2013, s. 156).

Bireylere ilk ve ortaokullarda dijital vatandaşlık eğitimi verilerek, değişen ve gelişen teknolojilere uyum sağlayabilmeleri için dijital vatandaşlık eğitiminin küçük yaşlardan itibaren verilmesi gerekmektedir (Karasu-Avcı & Turan, 2018, s. 30). Dijital vatandaş kavramına baktığımızda ve günümüzde herkesin birer dijital vatandaş olduğunu düşündüğümüzde, dijital ortamın kullanım amacına göre olumlu ve olumsuz yanları olduğunu görmekteyiz. Dijital vatandaşları dijital ortamın bu olumsuzluklarından

koruyabilmek için, dijital vatandaşları e-okuryazar bireyler olarak yetiştirmemizin gerekliliği de ortaya çıkmış bulunmaktadır. Günümüzde herkes elektronik ortamdan mutlaka az ya da çok bir şekilde yararlanmaktadır. Hayatımızla bu kadar iç içe olan elektronik ortamları ne kadar bilinçli ve etkili bir şekilde kullanırsak yukarıda sayılan dijital ortamın tehlikelerinden de o kadar az zarar görürüz. Elektronik ortamı bilinçli bir şekilde kullanabilmek içinde mutlaka her bireyin birer e-okuryazar olması gerekmektedir.

2.3.5.Dijital Okuryazarlık

E-okuryazarlık ile doğrudan ilişkili ve birbirini tamamlayan kavramlardan biri dijital okuryazarlık kavramıdır. Dijital çağda dijital teknolojilerdeki gelişmelerin hızla ilerlemesi sonucunda ortaya çıkan bilgi toplumunda, bireylerin dijital ortamı etkili bir şekilde kullanabilmesi için dijital okuryazarlık becerilerini kazanmaları gerekmektedir. Dijital okuryazarlık bilgisayarlar aracılığıyla sunulan bilgiyi geniş kaynaklardan, farklı biçimlerde bilgiyi kullanma ve anlama yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Bilgisayar okuryazarlığı programlama, üst düzeyde problem çözme ve genel bilgisayar kullanımı ile ilgili uygulamaları anlama olarak tanımlanırken dijital okuryazarlık ise bireyin bilgisayar ekranında gördüğünü kavraması ve içselleştirmesidir. Başka bir tabirle dijital okuryazarlık dijital ya da çevrimiçi medya ile ilişkilidir (Çepni & Kılcan, 2017, s. 341).

Dijital okuryazarlıkla ilgili birçok tanım yapılmıştır. Dijital okuryazarlık bilgiyi anlama daha da önemlisi bilgisayarın sunabildiği farklı formatlardaki bilgiyi değerlendirebilme ve farklı formatlardaki bilgi ile kaynaştırabilme becerisi olarak tanımlanmıştır. Bilgisayar ortamı, çoklu ortam öğrenci ve öğretmenlere fotoğraf, video ve ses gibi farklı medyaları kendi bilgisayarlarına indirebilme ve izleme olanağı sunar. Çoklu ortam olarak ifade edilen bu ortam dijital okuryazarlığı çoklu okuryazarlık haline dönüştürmektedir yani dijital okuryazarlık kişinin farklı becerilere sahip olmasını gerektirir (Altun, 2005, s. 12-13). Dijital okuryazarlığa sahip bireyler farklı dijital teknolojileri kullanabilir ve uygulayabilir, dijital ortamda doğru bilgiye ulaşır, değerlendirir ve paylaşır (Sakallı, 2015, s. 71).Dijital okuryazarlık kavramının bu derece önem kazanması eğitim, iş, sağlık, hizmet sektöründe yaygınlaşan bir dijitalleşmeden kaynaklanmaktadır (Çepni & Kılcan, 2017, s. 342).

Dijital okuryazarlığın beş boyutu bulunmaktadır. Bunlar fotoğraf-görsel okuryazarlığı, üretme okuryazarlığı, branşlaşma okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı ve sosyal-duygusal okuryazarlıktır (Yeşildal, 2018, s. 28). Günümüzde birçok uygulamanın dijital ortama taşınması bireylerin bilgiyi dijital ortamda doğru bir şekilde kullanabilmesi için dijital okuryazarlık becerileriyle donatılması gerekmektedir.

Yapılan araştırmalar sonucunda öğrencilerde dijital okuryazarlık eğitiminin yeterli olmadığı görülmektedir. İyi bir dijital okuryazar olabilmek için bireylerin dijital ortamlardaki metinleri aktif bir biçimde kullanması, ulaştığı bilgiler ışığında farklı ve kendine özgü bir metin oluşturması beklenir (Çepni & Kılcan, 2017, s. 343).

Teknolojinin bu denli geliştiği, bilgi ve iletişim teknolojilerinin ortaya çıkardığı dijital okuryazarlık kavramı, özellikle yaşam boyu öğrenme bakış açısından bakıldığında, sürekli öğrenen bireyler olarak artık sahip olunması gereken becerilerinde değişip gelişmesine neden olmuştur. Özellikle internet teknolojilerinin bilgi erişim aracı olarak her geçen gün hızla yaşantımıza girmesi bizi önünde durulamaz bir dijitalleşme noktasına getirmiştir (Altun, 2005, s. 36-36). Dolayısıyla bireylerin dijital okuryazarlık bilgi ve becerilerini kazanmaları dijital ortamdan daha sağlıklı bir şekilde yararlanmalarına olanak tanıyacaktır. Sosyal bilgiler dersi öğrenme programının temel becerilerinden biri olan dijital okuryazarlık becerisiyle bu amacı gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.

2.3.6.Elektronik Okuryazarlık

Geçmişten günümüze teknolojinin hızla gelişmesi elektronik bilgi kaynaklarının hayatımıza girmesine neden olmuş ve hayatımızın vazgeçilmezleri arasında yer almıştır. Özellikle internetin bu denli yaygınlaşması istediğimiz bilgi, belge, ses, video, resim gibi materyallere bir tıkla ulaşmamız hayatımızı oldukça kolaylaştırmıştır ve yaşamımızın her alanına dâhil olmuştur. Teknoloji bu denli gelişirken günümüz bireylerinin bu gelişmelere ayak uydura bilmesi için teknolojinin farkında olan, teknolojik gelişmeleri doğru yorumlayan, bilgi kümeleri içerisinde kaybolmayan, bilgiyi arayıp bulan, bilgi teknolojilerinden haberdar olan bireyler yetiştirmek kaçınılmaz olmuştur. Özellikle geleceğe yön verecek bireylerin yetiştirilmesinde bilgi teknolojilerini bilmek, kullanmak önemli bir hal almıştır (Çepni & Kılcan, 2017, s. 339).

İnternetin hayatımıza iyice girmesiyle birlikte ticari ve sosyal hayatta “e” ön ekli birçok yeni kavram girmiştir (Aytaş & Kaplan, 2017, s. 301). E- devlet, e-hukuk e-ticaret, e-toplum vb. kavramlar internetle birlikte hayatımıza giren kavramlar arasındadır. Eğitim sistemimizin amaçlarından biride bu kavramları bilen internet ortamında bu uygulamaları doğru bir şekilde kullanan bireyler yetiştirmektir. Burada da devreye enformasyon tabanlı okuryazarlık (e-okuryazarlık) girmektedir. E-okuryazarlığın hedeflerinden biri bireylerin elektronik ortamları aktif ve bilinçli bir şekilde kullanmalarını sağlamaktır (Altun, 2005, s. 12). Elektronik okuryazarlığının başarıya ulaşabilmesi için geleneksel okuryazarlıkta olduğu gibi halkın bütün kesimlerine yayılması gerekmektedir. Elektronik okuryazarlık geleneksel okuryazarlığa bir alternatif değil, geleneksel okuryazarlığı tamamlayıcı nitelikte olmalıdır (Kurudayıoğlu & Tüzel, 2010, s. 284).

E- okuryazarlık geniş anlamda sosyal ağlara erişim, sosyal ağlarda bilgi paylaşımına olanak sağlayan bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin kullanımına yönelik sosyal ve yerel uygulamaları ifade etmek için kullanılır (Çepni & Kılcan, 2017, s. 343). Elektronik okuryazar elektronik ortamlarda bilgisayar, cep telefonu vb. mesajları düzenler, kullanır ve paylaşabilir (Sakallı, 2015, s. 70). E- okuryazarlık kavramı hızla artan bilgi dağarcığına bir tepki olarak doğmuştur. E-okuryazarlığın temelini birbiriyle iç içe geçen beceriler, bilgiler ve değerler ile bunlara ulaşım, bunların değerlendirilmesi, organize edilmesi ve dağıtılması oluşturmaktadır (Çepni & Kılcan, 2017, s. 343).

E- okuryazarlık için bireylerin interneti kullanabiliyor olması, temel teknik becerileri bilmesi ve bilgisayar okuryazarı olması gerekir. Teknik becerilere örnek olarak bilgisayardaki işletim mekanizmalarını kullanmak, bilgisayar da yazı yazmak, mouse kullanmak, araştırma yapabilmek, güvenlik unsurlarına dikkat etmek ve yeterli düzeyde İngilizce biliyor olmak gösterilebilir. Bu becerilerin tümü e- yeterlilik olarak tanımlanabilir (Çepni & Kılcan, 2017, s. 344).

Birbiriyle benzer olarak adlandırılan dijital okuryazarlık ve e-okuryazarlık aslında birbirinden farklı kavramlardır. Dijital okuryazarlık bilgisayar aracılığı ile elde edilen çok farklı formatlarda ortaya çıkan bilginin anlaşılması ve kullanılması olarak adlandırılırken, E-okuryazarlık bilgisayar, internet ve bununla ilgili teknolojileri etkili bir şekilde kullanma becerisi olarak tanımlanmaktadır. E- okuryazarlık özellikle veri tabanları, internet ağları ve elektronik internet kaynaklarının kullanımıyla ilgili becerileri kapsamaktadır. En genel anlamda elektronik okuryazarlık, elektronik ortamda yer alan, mesajları, gönderileri,

anlamlandırma ve elektronik ortamda kullanmak amacıyla mesaj, gönderi oluşturma süreci olarak tanımlanabilir. Günümüzde e- okuryazarlık bireylerin karşılıklı ilişkilerini ve devletle olan ilişkilerini düzenlemektedir. E okuryazarlığın toplumumuza yansımalarına örnek olarak vatandaşların bir tıkla e-devlet üzerinden kendilerine ait birçok bilgiye kısa sürede ulaşabilmeleri, insanların sosyal medya üzerinden tanıdıklarıyla kolaylıkla iletişime geçebilmeleri, eğitim ortamında öğrencilerin ders içeriklerine, notlarına, devamsızlık durumlarına kolayca ulaşabilmeleri gösterilebilir. Dolayısıyla e-okuryazarlık iyi bir vatandaş, iyi bir veli, iyi bir öğretmen olmak için gerekli becerilerden birisi haline gelmiştir (Çepni & Kılcan, 2017, s. 345). Elektronik okuryazarlık becerilerini kazanan bireyler, elektronik ortamlardaki bilgilere kısa sürede ulaşabilecek ve bu bilgileri amaçları doğrultusunda kullanabileceklerdir (Dağtaş, 2013, s. 140).

Enformasyon okuryazarlığı 21. Yüzyıldaki yaşamda en gerekli okuryazarlık türlerinden biri olarak gösterilmektedir. E (enformasyon) okuryazarlığı sürekli değişime uğrayan bu modern çağda öğrenmenin temelini oluşturmaktadır. Enformasyon ve iletişim teknolojileri hızla geliştikçe enformasyon ortamı da giderek daha karmaşık hale gelmekte ve eğitimcilerle öğrenenlerin bu enformasyon gelişmelerine ayak uydurmaları gerekmektedir (Çepni & Kılcan, 2017, s. 345). Günümüz toplumunda diğer okuryazarlıklar önemli olmakla birlikte e- okuryazarlık birçok okuryazarlığa göre ön plana çıkmıştır. 7 den 70 herkesin az çok internetle ve elektronik ortamla iç içe olduğu bu dönemde e-okuryazarlık becerilerinin öğrenilmesi kaçınılmaz bir zorunluluk haline gelmiştir.

Teknolojik araçların gelişmesi, bilgede bir takım değişikliklere neden olmakta ve okuryazarlık kavramının genişletilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu tartışmalar beraberinde “Yeni Okuryazarlık” veya “Çoklu Okuryazarlık” kavramlarını ortaya çıkartmıştır (Altun, 2005, s. 12).

Elektronik okuryazarlığı yeni gelişen bir olgu olarak varsayarsak, bunu okuryazarlık sürecinin bileşenleri ile birlikte ele alıp tanımlamak gereklidir. Elektronik metinlerin hayatımıza girmesiyle birlikte geleneksel olan okuma, yazma ve metin kavramlarında da değişimler yaşanmıştır. Elektronik okuryazarlıkla birlikte okur, metin, yazar kavramlarında değişimler olmuş e-okur, e-yazar ve e-metin kavramları ortaya çıkmıştır. Bu kavramlarda meydana gelen değişimler aşağıda incelenmiştir (Altun, 2005, s. 14-15).

2.3.6.1.Elektronik Metinler

Okuma yazma sürecini sadece semboller sisteminin çözümlenmesi olarak görmemek gerekir. Aksine okuma yazma süreci oldukça kapsamlı bir süreçtir aynı şekilde e-okuryazarlık kavramı içerisinde de kapsamlı bir bakış açısını barındırır. E-okuryazarlık aslında daha çok elektronik metinler üzerine kurulu bir alandır. E-okuryazarlığın kavramsal boyutlarını anlama bilmek için elektronik metin kavramını ve dijital metinle geleneksel metinler arasındaki farklara bakmak gerekmektedir (Altun, 2005, s. 15).

Elektronik metin kavramı bilgisayar teknolojileriyle birlikte hayatımıza giren, hipermetin, üst metin veya e-metin olarak ta adlandırılan, güncel bir kavramdır (Altun, 2005, s. 32). Elektronik metinler dijital biçimde hazırlanmış veya dijital hale çevrilmiş metinlerdir. Geleneksel metinler ise alfabenin yanı sıra, resimler, simgeler ve grafikler ile desteklenerek çeşitli ve farklı mesajlar iletme amacı ile kullanılmaktadır. Dijital ortamlarda bunlara işitsel kaynaklar, resimler, videolar ve animasyonlar eklenebilmektedir. Bunun sonucunda elektronik metinler sadece metin içerikli olmayıp çok yönlü bir niteliğe dönüşmüştür (Altun, 2005, s. 16).

Geleneksel metinleri oluştururken mürekkep kullanılmakta ve bu yeterli gelmektedir. Ancak dijital metin oluştururken sadece mürekkep yeterli gelmemektedir. Örnek verilecek olursa dijital ortama resim aktarabilmek için dijital fotoğraf makinesi veya tarayıcı gibi araçlara, ses aktarabilmek için de ses aktarma birimlerine ve yazılımlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Altun, 2005, s. 16).

Geleneksel metinlerle birlikte ortaya çıkan kitaplarda elektronik ortamlara aktarılmıştır. Ancak geleneksel metnin özelliklerine ek olarak dijital metinlerin özelliklerinden olan ses, görüntü ve animasyonlarda dijital kitaplarda yerlerini almıştır. Bu yenilikler beraberinde e-kitap kavramını da ortaya çıkartmıştır. Geleneksel metinlerde okuma faaliyetleri tek düze bir şekilde devam ederken, elektronik ortama aktarılan metinlerde okuma işlemi daha interaktif bir yapı almakta okuyucu metin içerisinde istediği zaman istediği yerden istediği konuya geçebilmekte, farklı yerlerde bulunan metinler arasında geçişler yapabilmektedir. Buda okuyucunun tek bir metinde veya kitap da kalma sınırlılığını ortadan kaldırmaktadır (Altun, 2005, s. 16-17). Elektronik okuryazarlığında kullanılan metinlerin hazırlanması daha karmaşıktır fakat sunulması açısından geleneksel metinlere oranla anlaşılması daha kolay ve içerik yönünden daha zengindir (Aytaş & Kaplan, 2017, s. 303).

Diğer önemli bir özellik ise, elektronik metinler, çift yönlü bir etkileşime olanak tanımaktadır. Geleneksel metinlerde okur okuduğu metinle yetinmekte kendisine verilenlerin dışına çıkamamaktadır. Ancak elektronik metinlerde bu durum değişmektedir. Elektronik metinlerde okuyucu çeşitli etkileşimlerde bulunabilir ve metin içerisindeki sınırları kolaylıkla aşabilir. Geleneksel metinlerde okuma süreci tek taraflı iken, elektronik metinlerde bu süreç çok yönlü olarak işlemektedir. Geleneksel metinler okurlar tarafından kolaylıkla anlaşılabilirken, elektronik metinlerde bu durum daha da karmaşık bir hal almaktadır (Altun, 2005, s. 17).

Geleneksel metinlerin hayatımızdaki önemi göz ardı edilmemekle birlikte, elektronik metinlerin kolaylıkla ulaşılabilir ve kullanılabilir olması, elektronik metinlerin günümüzde bireylerin ilgisini oldukça fazla çekmesine ve çok yönlü yapısıyla aktif bir şekilde kullanılmasına neden olmaktadır. Buda elektronik metinlerin hayatımızda önemli bir yer edinmesine ve bireylerin elektronik metinleri kolaylıkla kullanabilmesi için gerekli bilgi, beceriyle donatılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

2.3.6.2.E-Yazma

Geleneksel metinlerin değiştirilmeden doğrudan dijital ortama aktarılmasına e-yazma denir. Teknolojinin insanlara sağladığı kolaylıklardan biriside bilgisayar aracılığıyla kolaylıkla yazma faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesidir. Eskiden mürekkeple yazılan metinlerin yerini günümüzde tuşlar almış ve dijital ortam yazıcılığı başlamıştır. E- yazarlığın önemli bir boyutu e yazarların bilgiyi farklı medyalarla sunabilme becerileridir. Bu medyalara örnek olarak dijital ses, dijital görüntü (video, ses) dijital resim ve grafik veya resim haline dönüştürülmüş metinler gösterilebilir (Altun, 2005, s. 19-20). Yapılan araştırmalarla öğrencilerin yazılı anlatım ürünlerinin bilgisayar destekli sınıflarda daha iyi olduğu görülmüş ve yazma sürecinde bilgisayar kullanımının bilgi toplama ve paylaşma sürecinde avantaj sağladığı belirlenmiştir (Özbay & Özdemir, 2014, s. 33).

E-yazarlıkla birlikte ortaya çıkan kavramlardan biride e-okur kavramıdır. E-okur, internet teknolojilerinden yüksek oranda yararlanan, fayda sağlayan ve bunu devam ettirecek bilgi, beceri ve tutumlara sahip olmaktır. E- okuryazarlıktan aktif bir şekilde yararlanan bireyler, bunu yaşantılarına aktaracak ve daha iyi, aktif, üretken vatandaşlar olmak için önemli bir adım atmış olacaklardır. Toplamların gelişen bilgi çağına uyum sağlayabilmeleri için

elektronik yazarlık bilgi ve becerilerine sahip olmaları, teknolojiden en verimli bir şekilde yararlanabilmeleri gerekmektedir (Altun, 2005, s. 19-20).

2.3.6.3.E-Okuma

Ekran okuma bilgisayar, televizyon, cep telefonu ekranından okuma olarak adlandırılmaktadır. Birey ekran üzerinden okuma gerçekleştirirken zihinsel açıdan aktif bir konuma gelmektedir. Çünkü birey ekrandan okuma yaparken yeni anlamlar oluşturur ve etkin bir şekilde okuma sürecine dahil olur (Güneş, 2016, s. 5). E- okuma süreci sadece ekran üzerindeki alfabeyi anlama, resim ve şekilleri çözümleme becerisi olmayıp, bütün bu süreçler arasında anlam oluşturma becerisi olarak adlandırılır. Elektronik metinler okuma geleneksel metinlerden farklı bir okuma alanı oluşturur. Bu alanda bilgi birbiriyle bağlantılı, kolaylıkla erişilebilen ve çeşitli medya araçları ile zenginleştirilmiş yapıdadır. Bu sayede e-okurlar istedikleri konuları seçip, farklı medyalar arasında kolaylıkla geçiş yapma imkânına sahip olacaktır (Altun, 2005, s. 20). Ekrandan okuma, teknolojinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan ve teknoloji vasıtasıyla değişime uğrayan bir okuma çeşididir (Maden A. & Maden S., 2016, s. 1307). Artık okumak sadece kâğıt üzerindeki bir metni okumak olarak görülmemekte, okumaya görsel, işitsel unsurlarda dahil edilmektedir (Ertem & Özen, 2014, s. 322).

E-okurlar geleneksel okurlara göre elektronik ortamlarda daha esnek hareket edebilmektedirler. E-okurlar kendi okuma haritalarını kendileri oluşturur ve elektronik metinler arasında istedikleri gibi hareket edebilirler. Bu da okurların daha özgürleşmesine olanak tanımaktadır. Örneğin bir okuma ekranında kullanıcıya farklı yerlere erişebileceği köprüler sunulur, bunları kullanıp istediği okuma alanı üzerinden kendi okuma sürecini belirleyebilir. Bu sayede okur sıralı bir yol izlemek zorunda kalmaz, istediği sırayı kendisi oluşturur (Altun, 2005, s. 21).

Bireylerin elektronik ortamda sağlıklı bir okuma gerçekleştirebilmesi için bir takım becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Eğitim sürecinde ekrandan okuyarak bilgi edinmenin önemi öğrencilere kazandırılmalıdır (Maden, A. & Maden, S., 2016, s. 1307-1308). Elektronik okuma artık okuma sürecini sosyal bir boyuta taşımış, geleneksel metinlerdeki bireysel okuma ve tek yönlü ilişki ortadan kalkmıştır. Elektronik okumayla bireyler başka insanlarla etkileşime geçebilmekte ve ortak paydalar ve değerler etrafında

birleşebilmektedirler (Altun, 2005, s. 22). Elektronik okuma bireyleri daha aktif hale getirmekte ve duyularını daima açık tutmalarını sağlamaktadır.

2.3.7.E-Okuryazarlığın Eğitimde Kullanımı

Teknolojinin hızla gelişmesi eğitim alanında da köklü değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bunların başında bilgisayarın hayatımıza girmesi yer almaktadır. Daha sonra internetinde gelmesiyle birlikte eğitim alanında birçok yenileşme hareketleri yaşanmıştır. Yapılan araştırmalar bilgisayarın eğitim alanında olumlu bir yönde etki yaptığını göstermiştir. Yeni öğrenme teknolojilerinin öğrenmeyi gerçekleştirmedeki etkileri karışık olmakla birlikte, bu teknolojik araçların etkin kullanımında dört temel özelliğin olduğu görülmektedir. Bunlar öğrenenlerin aktif katılımı, grup çalışmaları, sıkça yapılan etkileşim ve geri bildirim ve gerçek yaşam örnekleri ile kurulan bağlantılardır (Altun, 2005, s. 34-35).

Stites yaptığı çalışmalarda öğrenme teknolojilerinin etkinliğinin anlaşılmasında, yeni teknolojiler üzerine kurulu öğrenme ortamlarının tasarlanmasında şu noktalara dikkat edilmesi gerekliliğini vurgulamıştır.

1. Teknoloji hakkında değil de teknoloji ile birlikte öğrenmeyi kapsayan programlar daha başarılı olmaktadır.
2. İçerik ve pedagojik unsurlar üzerinde daha fazla durulması gerekmektedir.
3. Yalnızca donanım üzerine yatırım yapılmamalıdır.
4. Mesleki gelişim programları üzerinde daha sık durulmalıdır.
5. Gerçekçi bütçe ayarlamaları yapılmalıdır.
6. Paydaşların eşit ve kolay erişimine uygun ortamlar tasarlanmalıdır.
7. Öğrenme ortamlarına aktarılan yatırımların maliyet hesapları ve etkililik hesapları üzerine geniş ölçekli çalışmalar yapılmalıdır (Altun, 2005, s. 35).

Günümüzdeki eğitim sisteminde e-okuryazarlık becerisi öğrencilerin işini oldukça kolaylaştıracak beceriler arasındadır. Eğitim sisteminin teknolojinin getirdiği yeniliklerle birlikte revize edilmesiyle sınıflarda bilgisayar ve internet kullanımında artış yaşanmıştır. Gerek çevrim içi gerek çevrim dışı uygulamalar derslerde aktif bir şekilde kullanılmaya başlanmış bu yüzden hem öğrencilerin hem öğretmenlerin e-okuryazarlık becerilerini bilmeleri onların eğitim teknolojilerini doğru ve etkili kullanmalarında büyük katkı sağlayacaktır. Elektronik okuryazarlık kullanıcılara okuma sürecinde esneklik ve serbestlik

sağlamaktadır. E-okuryazarlığın getirdiği bu esneklik günümüzdeki araştırma merkezli öğrenme anlayışını destekler niteliktedir.

E-okuryazarlığın temelindeki esneklik ve bireysellik hayat boyu öğrenme becerisini kazanmada oldukça etkilidir. Bireylerin kendi öğrenme düzeylerini esnek ve serbest bir biçimde kendilerinin belirlemesi onların mesleki yaşamlarında da başarı elde etmelerine katkı sağlayacaktır. Bu sayede bireyler öğrenme süreçlerinde sorumluluk alabilecekler, bireysel ya da iş birliği gerektiren çalışmalarda başarı elde edebileceklerdir (Altun, 2005, s. 21).

2.3.8.Sosyal Bilgiler Dersi ve E- Okuryazarlık

2017’de güncellenen sosyal bilgiler öğretim programına baktığımızda özellikle Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı e-okuryazarlık, dijital okuryazarlık kavramlarının öğrencilere kazandırılabilceği öğrenme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde 21. yüzyıl teknoloji ve bilgisayar çağı olarak adlandırılmaktadır. Teknoloji bu denli gelişirken bunlara ayak uydurmak için bireylerin bilgi teknolojilerini kullanan, araştırma yapan, bireyler olarak yetiştirilmesi Türk eğitim sisteminin temel amaçlarından birisidir. Türk eğitim sistemi bu amacını gerçekleştirmek için sosyal bilgiler dersini kullanır. Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan becerilerden olan araştırma ve bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, özellikle bilgi teknolojilerini kullanma ve bilgi teknolojilerini kullanarak elde etme boyutunda bireylere, bilgi teknolojilerinin nasıl kullanılacağı, bilgi teknolojileri kullanılarak nasıl bilimsel bilgiye ulaşılacağı, basılı materyal ve buna ek olarak bilgisayarda katalog taramasının nasıl yapılacağı, bilgi kaynaklarının (basılı, görsel, elektronik) nasıl değerlendirileceği vb. konularda beceri kazandırmayı temel almaktadır (Çepni & Kılcan, 2017, s. 347). Yenilenen 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan dijital okuryazarlık becerisi de doğrudan e-okuryazarlıkla ilgilidir.

Millî Eğitim Bakanlığı öğretim programlarının içerisinde de e-okuryazarlıkla ilgili birçok amaç bulunmaktadır. Bu amaçlardan biri bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişime, toplumun değişen ihtiyaçlarına, eğitim ve öğretimdeki yeniliklere ayak uydurabilecek bireyler yetiştirmektir. Bu amaçla yetiştirilen bireyler bilgiyi üreten ve hayatına aktarabilen, problem çözme becerisi kazanmış, eleştirel düşünme bakış açısını kazanmış, girişimci,

iletişim becerileri gelişmiş, empati kurabilen, kendine ve topluma yararlı bireyler olarak yetişirler (MEB, 2018, s. 3).

Eğitim sistemimizin temel amacı toplumsal değerlerimiz ve yetkinliklerle donatılmış bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir (MEB, 2018, s. 4). Eğitim sistemimiz amaçlarına baktığımızda, eğitim sistemimiz bizden 21. yüzyılın şartlarında hayatını kendi kendine idame ettirecek, etkin, üretken bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Bu yüzyılda ayakta kalacak bireyler yetiştirmek istiyorsak e-okuryazarlık başta olmak üzere bütün okuryazarlıkların öğrencilere içselleştirerek, günlük hayatta kullanabilecek düzeye getirilmeleri gerekmektedir. Eğitim sistemimiz yetkinlikler ve değerler çerçevesinde bilgi, beceri ve davranışlarla donatılmış bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem yerel hem de küresel boyutta bireysel, toplumsal, eğitim ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları becerileri Türkiye Yeterlilikler çerçevesinde sekiz tane anahtar yetkinlik olarak belirlenmiştir. Bu yetkinler; Anadilde ve yabancı dilde iletişim, matematik becerileri, bilim ve teknolojiadaki beceriler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal beceriler ve vatandaşlık becerileri, girişimci olup inisiyatif alabilme ve kültürel farkındalık ve ifadeler olarak belirlenmiştir. Bunlardan dijital yetkinlik bireylerin günlük hayatında bilişim teknolojilerini güvenli ve sorgulayıcı bir şekilde kullanmalarıdır. Bireylere dijital yetkinlik becerisi kazandırmak için bilgisayar ve internet kullanımı, bilgiye erişim yolları, bilginin üretimi, saklanması, sunulması, alışverişi ve değerlendirilmesi, internet üzerinden iletişim kurulması gibi temel beceriler desteklenmektedir (MEB, 2018, s. 4). Millî eğitim sistemimizin amaçlarına baktığımızda günümüz şartlarında öğrencilere e- okuryazarlık becerisinin kazandırılmaması gibi bir durumun söz konusu olmadığını görmekteyiz. Eğitim sistemimize uygun vatandaş yetiştirmek istiyorsak eğer, bütün öğrencilerin e-okuryazar olmaları kaçınılmaz bir gerekliliktir. E- okuryazar bireyler yetiştirmek için en uygun derslerden biriside sosyal bilgiler dersidir. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere e-okuryazarlıkla ilgili beceriler doğrudan ve dolaylı olarak verilmektedir. Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi ğretim Programında yer alan, E-okuryazarlık becerisiyle doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili olan kazanımlara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında E-okuryazarlık Becerisiyle Doğrudan ve Dolaylı Kazanımlar.

Öğrenme Alanı	KAZANIM
4.SINIF-Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.4.4.1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır. SB.4.4.2. Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımlarını karşılaştırır. Teknolojinin hayatımızda ve çevremizde meydana getirdiği olumlu ve olumsuz etkilerine dikkat çekilir. SB.4.4.3. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır. SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir. Örnek girişimciler ve onların başarı öyküleri üzerinde durulur. SB.4.4.5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır. Teknolojik ürünler için hazırlanan kullanım kılavuzlarına dikkat çekilir.
5.SINIF-Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.5.4.1. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır. SB.5.4.2. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular. Medya okuryazarlığı üzerinde durulur. SB.5.4.3. Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar. Mesafeli alışveriş, güvenli İnternet kullanımı, kimlik hırsızlığı gibi konular ele alınır. SB.5.4.4. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler. Bilimsel düşünmenin önemine vurgu yapılır. SB.5.4.5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır. Yapılan çalışmalarda yararlanılan kaynakları göstermenin ve kaynakların aslını korumanın önemi üzerinde durulur.

6.SINIF-Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.6.4.1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir. Psikoloji, felsefe, antropoloji, arkeoloji vb. bilimlerden örnekler verilerek sosyal bilimlerin oluşturan disiplinler tanıtılır. Türkiye’deki bilim ve teknolojinin gelişimine yönelik çalışmalara değinilir. SB.6.4.2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.
7.SINIF-Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler. Yazının icadından günümüze kadar farklı depolama, yaygınlaştırma ve aktarma teknikleri üzerinde kısaca durulur. SB.7.4.2. Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır. Türk-İslam medeniyetinin bilimsel alanda ulaştığı seviyeye vurgu yapılır. el-Harezmi, Fârâbi, İbn-i Sînâ, el-Cezerî, İbn-i Haldûn, Ali Kuşçu, el-Hâzinî, Piri Reis ve Kâtip Çelebi gibi bilim insanlarına ve bunların çalışmalarına değinilir. SB.7.4.3. XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder. Matbaanın icadı, Dünya’nın yuvarlak olduğunun bilimsel olarak ispat edilmesi, kütle çekim kanunun keşfedilmesi, buhar makinesinin icadı vb. gelişmeler ile bunların etkileri ele alınır. SB.7.4.4. Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.
7.SINIF-Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir. SB.7.5.6. Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim alanında meydana getirdiği değişimleri analiz eder. E-ticaret (gerçek ürünler kadar bilgisayar oyunları gibi sanal/dijital ürünler) üzerinde durulur.

Millî Eğitim Bakanlığının gerçekleştirdiği projelerde e-okuryazar bireyler yetiştirmenin önemini göstermektedir. Bu projelerden biriside FATİH projesidir.

2.4.Fatih Projesi

Günümüz teknoloji çağına ayak uyduran bireyler yetiştirmek isteyen eğitim sistemimiz bu amaçla birçok proje geliştirmiştir. Bu projelerden biriside Fatih Projesidir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yürütmekte olduğu Fırsatları Arttırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesi ile öğrencilere tablet bilgisayarların dağıtılması ve basılı kitaplar yerine, Z-Kitap olarak adlandırılan zenginleştirilmiş kitaplar sunulması hedeflenmektedir (Çakmak, 2013, s. 15).

Fatih Projesi, (Fırsatları Arttırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi Projesi). Proje kapsamındaki amaç Milli Eğitim Bakanlığı ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı işbirliği ile Türkiye'deki tüm sınıflara birer adet dizüstü bilgisayar, projeksiyon cihazı ve akıllı tahta yerleştirmektir. Projenin hedeflerinden biri her öğrenciye tablet bilgisayar verilmesidir. Bu doğrultuda projeye eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğini sağlamak, okullardaki teknolojiyi iyileştirmek ve teknolojiden en üst düzeyde yararlanmak amaçlanmıştır (Ekici & Yılmaz, 2013, s. 322).

2.4.1.Projenin Aşamaları

Tamamlanması üç yıl süreceği tahmin edilen proje üç bölüme ayrılmıştır.

1. Aşama: Projenin ilk yılını oluşturmaktadır. Türkiye çapındaki tüm liselerin dersliklerine uygulanacak olan projedir.
2. Aşama: Projenin ikinci yılı, 5,6,7 ve 8. sınıf (ortaokul) dersliklerinde uygulanacaktır.
3. Aşama: Projenin üçüncü yılı, okul öncesi ve 1,2,3,4. sınıf (ilkokul) dersliklerine uygulanacaktır.

2.4.2.Bileşenleri

Fatih projesi beş ana bileşenden oluşmaktadır.

- 1) Donanım ve Yazılım Altyapısının İyileştirilmesi.
- 2) E-İçeriğin Sağlanması ve Yönetilmesi.

- 3) Öğretim Programlarında Etkin BT (Bilişim Teknolojisi Sınıfı) Kullanımı.
- 4) Öğretmenlere Hizmet içi Eğitimin Verilmesi.
- 5) Bilinçli, Güvenli, Yönetilebilir, Ölçülebilir BT Kullanımının Sağlanması (MEB, 2010).

1.Donanım Altyapısının İyileştirilmesi Bileşeni: Bu doğrultuda bütün okullardaki dersliklere birer adet dizüstü bilgisayar ve projeksiyon aleti temin edilecektir. Bütün okullara en az bir tane olmak kaydıyla çok amaçlı fotokopi makineleri, akıllı tahtaların, çeşitli dokümanların, kameraların bulunduğu akıllı sınıflar oluşturulacaktır. Bu bileşen 2013 yılına kadar tamamlanacaktır (Ekici & Yılmaz, 2013, s. 323-324).

2.E-içeriğin Sağlanması ve Yönetilmesi Bileşeni: Öğretim programlarına uygun bir şekilde hazırlanmış olan derslere katkı sağlamak amacıyla elektronik içerikler hazırlanacaktır. Bu çerçevede etkileşimli e-kitaplar oluşturulup, ses, video, animasyon, sunu, resim, simülasyon, tablo, grafik, fotoğraflarla desteklenecektir. E-içeriklere öğretmen ve öğrenciler çevrim içi ve çevrim dışı olarak kolaylıkla ulaşma imkânına sahip olacaktır. Hazırlanan e-içerikler, EBA (Eğitim Bilişim Ağı) üzerinden sunulmaktadır (Ekici & Yılmaz, 2013, s. 324).

3.Öğretim programlarında Etkin BT(Bilişim Teknolojisi Sınıfı) Kullanımı Bileşeni: Yapılan değişimler doğrultusunda ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları yenilenecek ve öğretim programlarında BT araçlarının etkin kullanımı sağlanacaktır (Ekici & Yılmaz, 2013, s. 325).

4.Derslerde BT Kullanımı İçin Öğretmenlere Hizmet İçi Eğitim Bileşeni: Öğretmenler için okullarda yapılan donanımların, eğitsel içeriklerin, kılavuz kitapların kullanımı için hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenecektir. Bu faaliyetler yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitimle gerçekleştirilecektir (Ekici & Yılmaz, 2013, s. 326).

5.Ağ Altyapısı ve Geniş Bant İnternet Kullanımı ile Bilinçli ve Güvenli BT Kullanımının Sağlanması Bileşeni: Dersliklere internet kablolu bağlantı ile sağlanacak.

Bilişim teknoloji araçları ve internetin doğru ve güvenli kullanımı için gerekli tedbirler alınacaktır. Öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin bilinçlenmesi sağlanarak, veli öğretmen işbirliği gerçekleştirilecektir (Ekici & Yılmaz, 2013, s. 326-327).

Fatih projesi öncelikle pilot okullarda uygulanacaktır. Bu amaçla pilot okullara bilgisayarlar, projeksiyon aletleri, fotokopi makineleri, akıllı tahtalar ve internet bağlantıları sağlanmıştır. Pilot okullarla sürekli iletişim içinde olunarak sorunlar giderilmeye çalışılmıştır. Projedeki amaç öğrenciler arasında eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak, eğitim öğretim faaliyetlerine destek olmak, eğitim sürecinde bilişim teknolojilerinin yerini arttırmak, ders tekrarlarını kolaylaştırmak, materyal çeşitliliğini arttırmak, öğrenmedeki kalıcılığı arttırmak, eğitim öğretim faaliyetlerindeki yere ve zamana bağlılığı azaltmaktır (Ekici & Yılmaz, 2013, s. 317-339). Fatih projesinde son durum proje kapsamında okullara etkileşimli tahtalar kuruldu, altyapı ve erişim hizmetleri sağlandı, öğretmen eğitimleri verildi ve içerik zenginleştirildi (MEB, 2010).

2.5.Akıllı Tahta

Akıllı tahtanın sınıflarda kullanılmasının nedeni çağımızın teknoloji çağı olması ve teknolojiye yararlanarak eğitimi kolaylaştırma isteğidir. Akıllı tahtalar etkileşimli ya da elektronik tahta olarak ta adlandırılır. Akıllı tahtalar beyaz bir yazı tahtası üzerine yansıtılan, dokunmatik özelliğe sahip, üzerinde kolaylıkla işlem yapma imkânı sunan bir araçtır. Akıllı tahtalar üçlü bir yapıda bilgisayar, projeksiyon ve akıllı tahta sistemiyle çalışır (Karaca, 2018, s. 17).

Akıllı tahta bilgisayar ve projeksiyon cihazıyla birlikte kullanılır. Projeksiyon cihazı bilgisayardan aldığı görüntüyü akıllı tahta yüzeyine yansıtır, akıllı tahtalarda dokunmayı algılayarak interaktif bir yapıya dönüşür. Akıllı tahtadaki işlemler kalem yardımıyla yapılır ve ayrıca kalem Mouse yerine de kullanılabilir. Akıllı tahta bilgisayarlara yüklenen bir yazılım ile kullanılır. Akıllı tahtalar üzerinde yapılan her işlem kaydedilip, saklanabilir ve istenildiğinde tekrardan işlem yapılabilir (Karaca, 2018, s. 18).

2.5.1.Akıllı Tahtanın Avantajları

- Akıllı tahta sayesinde bilgisayar ortamında not ve dokümanlar üzerinde kolaylıkla işlem yapıp, kaydedilip, paylaşılabilir.

- Akıllı tahtalar öğretmenlere kolaylık sağlayıp, dersleri daha ilgi çekici hale dönüştürür.
- Öğrencilerin öğrenmesinde kolaylık sağlayacaktır.
- Öğretmenin öğrencilerle ve öğrencilerin birbirleriyle olan etkileşimini destekler.
- Öğrencilerin yaratıcı düşünmesine katkı sağlar.
- Öğrencilerin derse aktif katılımını sağlar.
- Dersleri daha kalıcı hale getirir.
- Akıllı tahta üzerindeki çeşitli etkinliklerle öğrencilerin derslerde ilgili, motive ve dikkatli olmasını sağlar.
- Kazançlı bir uygulamadır hem zamandan hem de maliyetten tasarruf sağlar.
- Sınıf içerisinde sadece bir bilgisayar yeterli gelir.
- Öğrencinin birden fazla duyusunu aktif hale getirir. Görsel duylara, işitsel duylara, kinestetik duylara hitap eder.
- Kayıt edilen dersler, kolaylıkla yazdırılabilir, gönderilebilir, internet ortamında yayınlanabilir böylece öğrencilerin tekrar etmesi açısından kolaylık sağlar.
- Öğrenciler, öğretmenler ve veliler istedikleri zaman derslere tekrardan erişim sağlayabilirler (Çiçekli, 2014, s. 12).

2.5.2.Akıllı Tahtanın Dezavantajları

- Akıllı tahta eğitiminin yetersiz olması.
- Donanımsal problemlerle karşılaşılması.
- Akıllı tahtada yaşanabilecek sorunlarda teknik eleman yetersizliği.
- Akıllı tahtayı aynı anda iki öğrencinin kullanamaması (Çiçekli, 2014, s. 13).

2.6.Eğitim Bilişim Ağı (EBA)

Eğitim Bilişim Ağı bireylerin kullanımına sunulmuş çevrimiçi bir eğitim platformudur. EBA öğretmen ve öğrenciler tarafından kullanılan, zengin bir içeriğe sahiptir. İçerisinde birçok dersin bulunduğu, videoların, konu anlatımlarının yer aldığı çok yönlü bir platformdur. Öğrenciler ve öğretmenler EBA'dan yararlanarak eğitim sürecine zenginlik katıp, eğitim öğretim faaliyetlerinde kolaylık sağlamaktadır (Aktay & Keskin, 2016, s. 28).

Sonuç olarak Millî Eğitim sistemimizin hedeflerinde ve projelerinde açıkça görüldüğü gibi öğrencilerin e-okuryazarlık becerisiyle donatılmaları, öğrencilerin gerek eğitim hayatlarında gerekse günlük hayatlarında başarıya ulaşmalarını sağlayacak ve hayatlarını kolaylaştıracak okuryazarlıklar arasında olduğu açık ve net bir şekilde görülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, kullanılacak olan veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılacak yöntem hakkında bilgi verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada tarama yöntemi kullanılarak ortaokul öğrencilerinin e-okuryazarlığına ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenlere göre belirlemektir. Tarama modeli birey veya nesneleri bulundukları koşullar içerisinde değerlendiren, birey veya var olan durumları müdahale etmeden yansıtan bir bilimsel araştırma çeşididir (Karasar, 2015, s. 77). Farklı bir tanımda ise tarama modeli mevcut durumu ortaya koyması, araştırmanın amacına uygun olması, geniş örneklemeler üzerinde çalışma imkânı sunması, araştırmaya katılanların bir konu ya da olayla ilgili görüşlerini belirlemesi nedeniyle kullanılan bir araştırma türü olarak tanımlanmıştır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2010, s. 16).

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim öğretim döneminde, Konya'nın Kulu ilçesinde amaçsal örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle seçilen, 907 (Erkek 456- Kız 451) 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Amaçsal (amaçlı) örnekleme, olasılı ve seçkisiz olmayan bir örnekleme çeşididir. Amaçsal örnekleme araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi bakımından zengin durumların seçilerek derinlemesine inceleme yapılmasını sağlayan bir örnekleme türüdür. Amaçsal örnekleme daha çok belirli kriterleri karşılayan veya belli özelliklere sahip durumlarda çalışılmak için

kullanılır (Büyüköztürk vd., 2010, s. 89). Kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminin kullanılmasının nedeni yazarın Konya'nın Kulu ilçesinde görev yapmasıdır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri kişisel bilgi formu ve E-Okuryazarlığa Yönelik Tutum Ölçeği ile elde edilmiştir.

3.3.1. E- Okuryazarlığı Tutum Ölçeği

Araştırmada veri toplamak amacıyla Kılcan ve Gülbudak (2019) tarafından geliştirilen E-Okuryazarlığa Yönelik Tutum Ölçeği (EYTÖ) ve yazar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kılcan ve Gülbudak (2019) tarafından geliştirilen bu ölçek 3'lü Likert tipi 21 maddelik bir ölçektir. Katılıyorum, katılmıyorum ve kararsızım seçeneklerinden oluşmaktadır. Ölçek insanların hayat koşullarını, davranışlarını inançlarını veya tutumlarını belirleme amacıyla hazırlanan çeşitli sorular bulunan bir araştırma formudur. Kullanılan ölçeğin diğer veri toplama araçlarına kıyasla avantajı çeşitli bölgelerden çok daha büyük gruplara hızlı bir şekilde uygulanabilir ve maliyeti diğer veri toplama araçlarına göre daha düşüktür (Büyüköztürk vd., 2010, s. 126). Ölçek 21 maddeden oluşmaktadır ve ölçekteki tek faktör ölçeğin toplam varyansının %30,97'sini açıklamaktadır. Ölçekte yer alan 21 maddenin faktör yükleri 0.45 ile 0.71 arasında değişmektedir. Bu veriler kullanılan ölçeği oluşturan maddelerin hem yük değerlerin bakımından hem de tek faktörlü yapının toplam varyansı açıklama oranı bakımından yeterli düzeyde olduğunun kanıtı sayılabilir. Çünkü bazı araştırmacılar (Büyüköztürk, 2002; Tavşancıl, 2010) ölçekteki faktör yüklerinin 0.45'in altında olmamasının ve davranış bilimleri açısından tek faktörlü yapılarda açıklanan toplam varyansın %30'dan az olmamasının yeterli bir değer olduğunu belirtmektedirler.

3.3.2. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda “cinsiyet”, “sınıf”, “evinizde bilgisayar var mı?”, kişisel mail adresiniz var mı?”, “evde internet bağlantısı var mı?”, “internette alışveriş yapıyor musunuz?”, “e-devlet hesabınız var mı?”, “internette ne kadar zaman geçiriyorsunuz?”, “akıllı telefonunuz var mı?”, “ interneti hangi amaç için kullanıyorsunuz?” gibi sorular yöneltilmiştir.

3.4.Verilerin Toplanması

Çalışmanın uygulama aşamasında her bir öğrenciye, bir sayfa arkalı önlü ön yüzünde bağımsız değişkenlerden oluşan, arka yüzeyinde ölçek sorularından oluşan e- okuryazarlık veri toplama formu dağıtılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce araştırmacı kendisi ve araştırmayı yapma amacı hakkında kısa bilgiler vermiştir. Çalışmanın nasıl yapılacağıyla ilgili veri toplama aracında yer alan yönerge okunarak öğrencilere gerekli bilgiler verilmiştir. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından değerlendirilmiş uygulanan 1000 form içinde 907'si geçerli sayılmıştır. Çıkarılan 93 formda eksik işaretlemeler olduğu için değerlendirmeye alınmamıştır.

3.5.Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasında ortaokul öğrencilerinin e-okuryazarlık tutumlarını belirleme ölçeği kullanılmıştır. İki bölümden oluşan ölçeğin birinci bölümünde öğrencilere ait kişisel bilgilere, ikinci bölümünde ise öğrencilerin e- okuryazarlık tutumlarını belirlemeye yönelik maddelere yer verilmiştir. Verilerin analizinde SPSS paket programından yararlanılmıştır. SPSS paket programı sosyal bilim araştırmacıları tarafından yaygın olarak kullanılan, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programıdır (Büyüköztürk, 2012, s. 9). Veriler normal dağılım gösterdiğinden t testi ve tek yönlü Varyans Analizi, normal dağılım göstermediğinde ise Welch testi kullanılmıştır. Anlam farklılığı olan değişkenlerin, anlamlılığını tespit etmede post hoc testlerinden Scheffe ve Tamhane testleri yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın bulguları ile ilgili bilgilere ve bunlarla ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Araştırmanın bulguları kapsamında “cinsiyet, sınıf, bilgisayarın olup olmaması, mail adresinin olup olmaması, internet bağlantısının olup olmaması, internette alışveriş yapılıp yapılmaması, e-devlet hesabının olup olmaması, internette geçirilen zaman, akıllı telefonun olup olmaması, interneti kullanım amacı” değişkenlerine göre e-okuryazarlık tutumlarına ilişkin bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

Tablo 2

Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kız	451	49,34	8,00	905	2,556	,011
Erkek	456	50,68	7,77			

Tablo 2’ deki analiz sonuçlarına göre, katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$t_{(905)}=2,556$; $p<,05$]. Kız öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=49,34$) iken, erkeklerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=50,68$)’dir. Aradaki sayısal fark istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Bu bulgu katılımcıların cinsiyetlerinin e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarında farklılaşmaya sebep olduğu şeklinde yani erkek öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının kız öğrencilere göre daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3

Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılığı için Welch Testi Sonuçları

Değişken				N	$\bar{x}$	S	
				5	255	48,80	7,29
				6	284	49,46	8,14
				7	197	49,80	8,56
				8	171	52,97	6,89
Sınıf düzeyi		İstatistik	sd1	sd2	P	Fark Tamhane	
						8-5	
Welch		13,210	3	470,644	,000	8-6	
						8-7	

Tablo 3’deki analiz sonuçlarına göre, katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ile sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$F_{(welch)}= 13,210$; $p<,05$]. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu öğrenmek için Tamhane testi yapılmıştır. Bu sonuçlara göre 8. Sınıfta öğrenim gören katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X}=52,97$) ile 5. Sınıfta öğrenim gören katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X}=48,80$), 6. Sınıfta öğrenim gören katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X}=49,46$), 7. Sınıfta öğrenim gören katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X}=49,80$) arasında 8. Sınıfta öğrenim gören katılımcıların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu bulgu; katılımcıların sınıf düzeyleri arttıkça onların e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının da daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4

Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının Bilgisayara Sahip Olma Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Evinizde Var mı?	Bilgisayar	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Evet		450	51,74	7,48	905	6,704	,000
Hayır		457	48,31	7,96			

Tablo 4’deki analiz sonuçlarına göre, katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ile bilgisayara sahip olma değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$t_{(905)}=6,704$; $p<,05$]. Bilgisayarı olan öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin

tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=51,74$) iken, olmayanların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=48,31$)’dir. Aradaki sayısal fark istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Bu bulgu katılımcıların bilgisayara sahip olma durumlarının e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarında farklılaşmaya sebep olduğu şeklinde yani bilgisayarı olan öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının olmayanlara göre daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5

Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının Mail Adresine Sahip Olma Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Mailiniz Var mı?	N	$\bar{x}$	S	Sd	T	P
Evet	322	53,68	6,47	905	11,023	,000
Hayır	585	48,00	7,91			

Tablo 5’ teki analiz sonuçlarına göre, katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ile mail adresine sahip olma değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$t_{(905)}=11,023$; $p<,05$]. Mail adresi olan öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=53,68$) iken, olmayanların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=47,99$)’dur. Aradaki sayısal fark istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Bu bulgu katılımcıların mail adresine sahip olma durumlarının e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarında farklılaşmaya sebep olduğu şeklinde yani mail adresi olan öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının olmayanlara göre daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 6

Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının İnternete Sahip Olma Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Evinizde İnternet Var mı?	N	$\bar{x}$	S	Sd	T	p
Evet	530	51,20	7,45	905	5,439	,000
Hayır	377	48,34	8,24			

Tablo 6’daki analiz sonuçlarına göre, katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ile internet ağına sahip olma değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu

görülmektedir [$t_{(905)}=5,439$; $p<,05$]. İnternet ağı olan öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=51,20$) iken, olmayanların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=48,34$)’dür. Aradaki sayısal fark istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Bu bulgu katılımcıların internet ağına sahip olma durumlarının e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarında farklılaşmaya sebep olduğu şeklinde yani internet ağı olan öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının olmayanlara göre daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7

Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının İnternette Alış Veriş Yapma Durumu Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

İnternette Alış Veriş Yapma	N	$\bar{x}$	S	Sd	T	p
Evet	279	53,61	7,01	905	9,970	,000
Hayır	628	48,41	7,76			

Tablo 7’ deki analiz sonuçlarına göre, katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ile internette alışveriş yapma durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$t_{(905)}=9,970$; $p<,05$]. İnternette alışveriş yapan öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=53,61$) iken, yapmayanların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=48,41$)’dir. Aradaki sayısal fark istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Bu bulgu katılımcıların internette alışveriş yapma durumlarının e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarında farklılaşmaya sebep olduğu şeklinde yani internette alışveriş yapanların e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının yapmayanlara göre daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 8

Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının E-Devlet Kullanma Durumu Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

E-Devlet Kullanma	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Evet	81	51,59	7,74	905	1,888	,059
Hayır	826	49,86	7,91			

Tablo 8’ deki analiz sonuçlarına göre, katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ile e-devlet kullanma durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir [$t_{(905)}=1,888$; $p>,05$]. E-devlet kullanan öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=51,59$) iken, kullanmayanların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=49,86$)’dır. Aradaki sayısal fark istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Bu bulgu katılımcıların e-devlet kullanma durumlarının e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarında herhangi bir farklılaşmaya sebep olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 9

Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının İnternette Geçirilen Zaman Değişkenine Göre Farklılığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Değişken	N	$\bar{X}$	S				
(1)1saaten az	534	48,27	7,81				
(2)1-3 saat	268	52,27	7,28				
(3)3-5 saat arası	65	53,11	7,73				
(4)5 saatten fazla	40	53,10	7,43				
İnternette Geçirilen Zaman	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Fark Scheffe
	Gruplar Arası	3986,736	3	1328,912	22,786	,000	2-1
	Gruplar İçi	52664,130	903	58,321			3-1
	Toplam	56650,867	906				4-1

Tablo 9’daki analiz sonuçlarına göre, katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ile internette geçirilen zaman değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$F_{(3-903)}=22,786$; $p<,05$]. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu öğrenmek için Scheffe testi yapılmıştır. Bu sonuçlara göre internette 1 saatten az zaman geçiren katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X}=48,27$) ile internette 1-3 saat arası zaman geçiren katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam

puanları ortalaması ($\bar{X}=52,27$), 3-5 saat arası zaman geçiren katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X}=53,10$), 5 saatten fazla zaman geçiren katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X}=53,10$) arasında internette 1-3 saat arası, 3-5 saat arası ve 5 saatten fazla zaman geçiren katılımcıların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu bulgu; katılımcıların internette geçirdikleri zamanın arttıkça onların e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının da daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 10

Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının Akıllı Telefona Sahip Olma Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Akıllı Telefonunuz Var mı?	N	$\bar{X}$	S	sd	t	P
Evet	437	51,70	7,53	905	6,341	,000
Hayır	470	48,44	7,93			

Tablo 10’ daki analiz sonuçlarına göre, katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ile akıllı telefona sahip olma değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$t_{(905)}=6,341$; $p<,05$]. Akıllı telefonu olan öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=51,70$) iken, olmayanların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları aritmetik ortalaması ($\bar{x}=48,44$)’dür. Aradaki sayısal fark istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Bu bulgu katılımcıların akıllı telefona sahip olma durumlarının e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarında farklılaşmaya sebep olduğu şeklinde yani akıllı telefonu olan öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının olmayanlara göre daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 11

Katılımcıların E-okuryazarlığa İlişkin Tutumlarının İnterneti Kullanma Amacı Değişkenine Göre Farklılığı için Welch Testi Sonuçları

Değişken				N	$\bar{x}$	S
İnterneti Kullanma Amacı		(1)Oyun		144	50,85	7,53
		(2)Sosyal medya		155	53,17	6,55
		(3)Bilgi		309	50,48	7,90
		(4)Ödev		299	47,48	8,00
		İstatistik	sd1	sd2	p	Fark Tamhane
						1-4
						2-1
		Welch	22,495	3	417,543	,000
						2-3
						2-4
						3-4

Tablo 11'deki analiz sonuçlarına göre, katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ile interneti kullanma amacı değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$F_{(welch)} = 22,495$; $p < ,05$]. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu öğrenmek için Tamhane testi yapılmıştır. Bu sonuçlara göre interneti oyun amacıyla kullanan katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X} = 50,85$) ile ödev amacıyla kullanan katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X} = 47,48$) arasında oyun amacıyla kullananların lehine; interneti sosyal medya amacıyla kullanan katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X} = 53,17$) ile interneti oyun amacıyla kullanan katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X} = 50,85$), interneti bilgi amacıyla kullanan katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X} = 50,48$), interneti ödev amacıyla kullanan katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ($\bar{X} = 47,48$) arasında, interneti sosyal medya amacıyla kullananların lehine; interneti bilgi amacıyla kullanan katılımcıların ile interneti ödev amacıyla kullanan katılımcıların arasında ise bilgi amacıyla kullanan katılımcıların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu bulgu; katılımcıların interneti kullanma amaçlarının onların e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının da etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Diğer bir deyişle interneti sosyal medya için kullanan katılımcıların interneti oyun, bilgi ve ödev amacıyla kullananlara göre; oyun ve bilgi için kullananların da ödev için kullananlara göre, e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Bununla birlikte ilgili araştırmalarla ilişkisini ortaya koymak amacıyla tartışmaya ve bulunan sonuçlara dayalı olarak bazı önerilere yer verilmiştir.

Öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiş ve cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Erkek öğrencilerin ortalamalarının kız öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre e-okuryazarlık tutumlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar incelendiğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla e-okuryazarlık tutumlarının yüksek çıkmasında erkek öğrencilerin bilgisayarla daha ilgili olmaları etkili olabilir. Erkek öğrenciler bilgisayarla ve internet ortamıyla daha fazla zaman geçirdikleri için e-okuryazarlık becerileri kız öğrencilere oranla daha çok gelişmiş olabilir. Göldağ ve Kanat (2018) yaptıkları çalışmada erkek öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yine Gülmez (2015) yaptığı araştırmada fen bilgisi öğretmen adaylarının internet öz-yeterlik düzeyleri ile cinsiyetleri arasında farklılaşma olup olmadığının tespitine ilişkin bulgulardan erkeklerin kadınlardan anlamlı olarak daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Diğer yandan Kozan (2018) öğretmen adayları üzerinde yaptığı araştırmada adayların dijital okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada öğrencilerin e-okuryazarlık düzeyi puanlarının sınıf durumuna göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiş ve sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar arasında farklılıklar tespit edilmiş ve bu farklılığın 8. Sınıflar lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum puanlarının ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermesinin nedenlerinden bazıları şunlar olabilir. Yeni nesil bireylerin küçük yaşlardan itibaren elektronik ortamlarla tanışmaları ve yaşları arttıkça elektronik ortamları daha etkili ve bilinçli kullanmaya başlamaları etkili olabilir. Bu da sınıf düzeyinin artmasıyla yani yaşın büyümesiyle birlikte e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarda da artışa neden olabilmektedir. Yapılan araştırmalar katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur (Kozan, 2018; Ulusay, 2018).

Öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının bilgisayarın olup olmaması değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiş ve katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ile bilgisayara sahip olma değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Buradaki farklılık evinde bilgisayar bulunan öğrencilerin evinde bilgisayar bulunmayan öğrencilere göre e-okuryazarlık tutumlarının daha olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum puanlarının ortalamalarının evlerinde bilgisayarın olup olmaması değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermesinin nedenlerinden bazıları şunlar olabilir. Evinde bilgisayar olan bireyler bilgisayarla ve elektronik ortamla daha fazla içi içe olmakta ve bu da bireylerin elektronik ortamlardan haberdar olmalarına neden olmakta ve bu yönde olumlu bir tutum sergilemelerine sebebiyet verebilmektedir. Öğrencilerin iyi birer e-okuryazar olmalarında bilgisayar sahibi olmaları oldukça etkili olabilir. Göldağ ve Kanat (2018) yaptıkları araştırmada bilgisayara sahip olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin bilgisayara sahip olmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kozan (2018) ise BÖTE öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin kişisel bilgisayara sahip olup olamama durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Aydemir (2017) yaptığı araştırmada öğrencilerin yeni okuryazarlık becerilerini kazanmalarında bilgisayara sahip olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının kişisel mail adresinin olup olmaması değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiş ve mail adresine sahip olma değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Burada ki farklılık kişisel mail adresi olan öğrencilerin kişisel mail adresi bulunmayan öğrencilere oranla e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum puanlarının ortalamalarının kişisel mail adreslerinin olup olmaması değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermesinin nedenlerinden bazıları şunlar olabilir. Mail adresi sayesinde öğrenciler karşılıklı iletişim kurabilmekte, elektronik ortamlarda kolaylıkla metinler yazıp paylaşabilmekte ve elektronik ortamın birçok özelliği hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler ve bu da öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarını olumlu yönde etkiliyor olabilir. Göldağ ve Kanat (2018) ise yaptıkları araştırmalarda bir sosyal medya hesabına sahip olmanın öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyini etkilemediği sonucuna ulaşmışlardır.

Öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının evde internet bağlantısının olup olmaması değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiş ve internet ağına sahip olma değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Buradaki farklılık evinde internet bağlantısı olan öğrencilerin olmayan öğrencilere göre e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum puanlarının ortalamalarının evlerinde internet bağlantısının olup olmaması değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermesinin nedenlerinden bazıları şunlar olabilir. Bireylerin e-okuryazarlık becerisini geliştirebilmek için internet bağlantısı oldukça etkilidir. İnternet bağlantısı sayesinde bireyler e-okuryazarlık becerilerini kolaylıkla geliştirebilmektedir. Örneğin bir metine ses, animasyon, resim eklenmesinde, metnin sanal ortamda başkalarıyla paylaşılmasında ya da bir bilgiye ulaşmada oldukça etkilidir. Bu yüzden internet bağlantısının olması öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının olumlu yönde sonuçlanmasına neden olmuş olabilir. Balta (2009) yaptığı araştırmada erkek öğrencilerin bilgisayar, internet ve iletişim araçlarına erişiminin daha sık ve kolay olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının internetten alışveriş yapma değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiş ve internetten alışveriş yapma değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Buradaki farklılık internetten alışveriş yapan öğrencilerin yapmayan öğrencilere göre e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının olumlu yönde

olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum puanlarının ortalamalarının internetten alışveriş yapıp yapmama değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermesinin nedenlerinden bazıları şunlar olabilir. İnternet üzerinden alışveriş yapan öğrenciler bu alanda birçok bilgiyi de öğrenmiş olacak ve kolaylıkla interneti kullanabileceklerdir, buda öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının olumlu olmasına neden olmuş olabilir.

Öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının e-devlet kullanma değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiş ve evde internet kullanma değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Buradaki sonuç e-devlet kullanıp kullanmamanın e-okuryazarlığa ilişkin tutum belirlemede herhangi bir etkisi olmadığını göstermektedir. Öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum puanlarının ortalamalarının e-devlet kullanma değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemesinin nedenlerinden bazıları şunlar olabilir. E- devlet şifresini 15 yaşını dolduranların alabilmesinden dolayı e-devlet şifresinin e-okuryazarlık tutumunda herhangi bir etkisi olmamasına neden olabilir. Ayrıca e-devlet hizmetleri, daha çok vatandaşlara devlet tarafından verilen hizmetlerin elektronik ortamda sunulması, yetişkinlere yönelik bir hizmet olduğundan öğrencilerin tutumlarını herhangi bir şekilde etkilememiş olabilir. Aynı zamanda e-devlet kullanan öğrencilerin, e-devlet şifresinin 15 yaşında alınmasından dolayı öğrencilerin velileri aracılığıyla e-devletten haberdar olmaları etkili olmuş olabilir.

Öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının internette geçirilen zaman değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiş ve internette geçirilen zaman değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. İnternette 1-3 saat arası, 3-5 saat arası ve 5 saatten fazla zaman geçiren katılımcıların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu bulgu, katılımcıların internette geçirdikleri zaman arttıkça onların e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının da daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum puanlarının ortalamalarının internette geçirilen zaman değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermesinin nedenlerinden bazıları şunlar olabilir. Bireylerin internette geçirdikleri zamanın fazla olması onların e-okuryazarlık becerilerini daha etkili kullanmalarına, elektronik ortamlardan haberdar olmalarına ve bu doğrultuda tutumlarının olumlu yönde olmalarına neden olabilmektedir. Bireyler internette ne kadar çok zaman geçirirse ister istemez elektronik ortamın birçok becerisini kazanır hale gelmektedirler. Çetin (2016) yaptığı araştırmada internet kullanım sıklığının dijital okuryazarlığı olumlu yönde

etkilediği sonucuna varmıştır. Sağiroğlu (2015) çalışmasında ortaokul öğrencilerinde 3-4 saat arası ile 5 saat ve üzeri internet kullanımı görülme oranı ilkokul öğrencilerinden fazla olduğunu saptamış. Diğer yandan yapılan bazı araştırmalar bireylerin internette geçirdikleri sürenin dijital okuryazarlık düzeylerini herhangi bir şekilde etkilemediği sonucuna ulaşmıştır (Kozan, 2018; Göldağ ve Kanat, 2018). Gülmez (2015) fen bilgisi öğretmen adaylarının internet öz-yeterliklerinin günlük internet kullanım süresi durumlarına göre farklılaşma olup olmadığının tespitine ilişkin bulgulardan öğretmen adaylarının günlük internet kullanım süreleri boyutunda internet öz-yeterlik ölçeğine göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının akıllı telefona sahip olma değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiş ve akıllı telefona sahip olma değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Buradaki farklılık akıllı telefona sahip öğrencilerin sahip olmayan öğrencilere göre e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum puanlarının ortalamalarının akıllı telefona sahip olma değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermesinin nedenlerinden bazıları şunlar olabilir. Akıllı telefona sahip bireyler günün her saatinde kolaylıkla elektronik ortamlardaki uygulamalara ulaşabilecekleri için e-okuryazarlık tutumlarının da gelişmesine neden olmuş olabilir.

Öğrencilerin e-okuryazarlık tutumlarının interneti kullanma amacı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiş ve interneti kullanma amacı değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre interneti oyun amacıyla kullanan katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ile ödev amacıyla kullanan katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması arasında oyun amacıyla kullananların lehine; İnterneti sosyal medya amacıyla kullanan katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması ile interneti oyun amacıyla kullanan katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması, interneti bilgi amacıyla kullanan katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması, interneti ödev amacıyla kullanan katılımcıların e-okuryazarlığa ilişkin tutum toplam puanları ortalaması arasında, interneti sosyal medya amacıyla kullananların lehine; interneti bilgi amacıyla kullanan katılımcıların ile interneti ödev amacıyla kullanan katılımcıların arasında ise bilgi amacıyla kullanan katılımcıların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu bulgu; katılımcıların interneti kullanma amaçlarının onların e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının da

etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Diğerk bir deyişle interneti sosyal medya için kullanan katılımcıların interneti oyun, bilgi ve ödev amacıyla kullananlara göre; oyun ve bilgi için kullananların da ödev için kullananlara göre e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin e-okuryazarlığa ilişkin tutum puanlarının ortalamalarının interneti kullanım amacı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermesinin nedenlerinden bazıları şunlar olabilir. İnterneti oyun amacıyla, kullanan bireyler elektronik ortamda daha fazla zaman geçirecekleri için bu sayede e-okuryazarlık becerilerini daha kolay kazanabiliyor olabilirler. Sosyal medyayı kullanan öğrenciler interneti bilgi ve ödev amacıyla kullanan öğrencilere göre metin yazma, iletişim kurma ve daha birçok elektronik beceriyi kolaylıkla kullanabilecekleri için e-okuryazarlık tutumları daha olumlu olmuş olabilir. Aslan (2016) yaptığı araştırmada çocukların internet kullanım yaşlarının giderek düştüğünü, internet kullanım sürelerinin ise yükseldiğini ve çocukların internette gerçekleştirdikleri etkinliklerde, eğlence amaçlı kullanımının arttığına özellikle sosyal ağ kullanma, çevrimiçi film veya video klip izleme gibi etkinliklerde bir artış olduğu; ve çocukların, gençlerin interneti özellikle sosyal ağlar için kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Acar (2016) yaptığı araştırmada bireylerin arkadaş çevreleriyle oynadıkları oyunların teknoloji yani bilgisayar içerikli oyunlar olması bilgisayar okuryazarlık düzeyini arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Aydemir (2017) ise öğrencilerin yeni okuryazarlık becerileri, bilgisayar kullanma amacına, internet ilgilerine ve internet becerileri yeterliklerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğı sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak alan yazına bakıldığında e- okuryazarlıkla ilgili yapılan çalışmaların yeterli olmadığı görölmektedir. Bu çalışmayla birlikte, alan yazında ortaokul düzeyindeki bireylerin e-okuryazarlığa yönelik tutumlarının belirlenmesine yönelik bu aladaki eksikliği kapatacağı ve ileride yapılacak olan çalışmalara destek olabileceğı söylenebilir.

4.2.Öneriler

Ortaokul öğrencilerinin e-okuryazarlık tutumlarını belirlemeye yönelik yapılan bu araştırma sonuçlarına dayalı olarak sunulabilecek öneriler aşağıda sıralanmıştır;

1. E-okuryazarlık becerisi her ne kadar sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmeye çalışılsa da teknolojiye hızlı gelişime ayak uydurabilmek için ilerleyen zamanlarda sosyal bilgiler dersi e-okuryazarlık becerisini kazandırmada yeterli gelemeyebilir. Bu yüzden e-okuryazarlık dersi tıpkı medya okuryazarlığı dersi gibi seçmeli bir ders haline dönüştürülebilir. Bu sayede öğrenciler e-okuryazarlık becerilerini kapsamlı bir şekilde öğrenebilir.
2. E-okuryazarlık birçok farklı derste kullanıldığı için e-okuryazarlıkla ilgili disiplinler arası çalışmalar yapılabilir.
3. Bu çalışma Konya ili Kulu ilçesiyle ve 907 ortaokul öğrencisiyle sınırlı olduğundan başka iller de çalışmaya dâhil edilebilir.
4. E-okuryazarlık yaşamımızın her alanında karşımıza çıkacak bir beceri olması sebebiyle, e-okuryazarlık alanında verilen eğitim ilkokuldan başlayarak yaşam boyu devam edecek şekilde sürdürülebilir.
5. Ülkemizde e-okuryazarlıkla ilgili yeteri kadar yayın ve çalışmanın olmamasından dolayı bu alandaki çalışmaları arttırmak amacıyla araştırmacılara çeşitli destekleme faaliyetleri yapılabilir.

4.2.1.Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. E- okuryazarlığına yönelik çalışmaların özellikle yurt dışında yapıldığı, ülkemizde bu alanda yeterli çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Sosyal bilgilerde veya diğer alanlarda farklı örneklem, veri toplama ve analiz yöntemleri seçilerek e-okuryazarlık üzerine çalışmalar arttırılabilir.
2. Bu araştırma ortaokul öğrencilerine yönelik olarak yapılmıştır. Farklı yaş gruplarına yönelik araştırma ve uygulama yapılması çeşitlilik bakımından zenginliği arttıracak ve karşılaştırmalı değerlendirmede kolaylık sağlayabilecektir.

KAYNAKLAR

- Ablak, S., Çepni, O., & Palaz, T. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya ve televizyon okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 10, 431-446. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8464>
- Acar, D. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin bilgisayar okuryazarlığının matematik okuryazarlığın etkisi*. (Yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akdağ, H., & Yılar, B. (2017). Sosyal bilgiler öğretiminde vergi okuryazarlığı. Akdağ, H., & Turan, R. (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar III* içinde (s.356-388).(1. Baskı). Ankara: Pegem.
- Akhan, N. E. (2013). Ekonomi okuryazarlığı. Gençtürk, E., & Karatekin, K. (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar* içinde (s.78-109). (3. Baskı). Ankara: Pegem.
- Akkoyunlu, B., & Korkut, E. (2008). Yabancı dil öğretmen adaylarının bilgi ve bilgisayar okuryazarlık öz yeterlilikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34,178-188.
- Aktay, S., & Keskin, T. (2016). Eğitim bilişim ağı (EBA) incelemesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırma Dergisi*, 02(03), 27-44.
- Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Ankara: Anı
- Altun, A. (2013). Medya okuryazarlığı. Gençtürk, E., & Karatekin, K. (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar* içinde (s.180-205). (3. Baskı). Ankara: Pegem.
- Aslan, E. & Yazıcı, A. (2016). Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve ilişkili sosyodemografik faktör. *Klinik Psikiyatri*, 19, 109-117.

- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(7), 9-26.
- Ata, B., & Keçe, M. (2014). Öğrencilerin tarih okuryazarlığı düzeylerini etkileyen faktörler. *Türk Tarihi Eğitimi Dergisi*, 3(2), 1-23.
- Ata, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin web 2.0 teknolojilerini kullanım durumları ile bilgi okuryazarlığı öz-yeterlilik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ata, H.A., Kılıç, Y., & Seyrek, İ.H. (2015). Finansal okuryazarlık üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 129-150. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/427617> sayfasından erişilmiştir.
- Atabek Yiğit, E., Balkan Kıyıcı, F., & Selcan Darçın, E. (2014). Doğa eğitimi ile öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerindeki değişimin ve görüşlerinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 17-27.
- Aydemir, Z. (2017). *İnternette arama-anlama stratejilerinin öğretimi yoluyla ilkökul 4. Sınıf öğrencilerinin yeni okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi*. (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aytaşı, G., & Kaplan, K. (2017). Medya okuryazarlığı bağlamında yeni okuryazarlıklar. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 291-310.
- Bacanak, A., Karamustafaoğlu, O., & Köse, S. (2003). Yeni bir bakış eğitimde teknoloji okuryazarlığı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 191-196.
- Bağlı, M.T. (2004). Medya okuryazarlığı hareketinde yedi büyük tartışma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 122-140.
- Balta, Y. (2009). *Afyon Kocatepe üniversitesine yeni başlayan öğrencilerin bilgisayar öz-yeterlilik algıları ve bilgisayar ders performansları arasındaki ilişki*. (Yüksek lisan tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bazan, Ş., & Çubukçu, A. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, Issue 5, 148-174.

- Bilim, İ. (2012). *Sürdürülebilir çevre açısından eğitim fakültesi öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler için veri analizi el kitabı*. (16. Baskı). Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (7. Baskı). Ankara: Pegem.
- Çakmak, E. (2013). Kil tabletten tablet bilgisayara okuryazarlık. Gençtürk, E.,& Karatekin, K. (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar içinde* (s.2-20). (3. Baskı). Ankara: Pegem.
- Çepni, O., & Kılcan, B. (2017). E-okuryazarlık ve sosyal bilgiler. Akdağ, H.,& Turan, R. (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar III* içinde (s.356-388). (1. Baskı). Ankara: Pegem.
- Çetin, O. (2016). Pedagojik Formasyon Programı ile Lisans Eğitimi Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 658-685
- Çiçekli, E. (2014). *Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin fatih projesi kapsamında akıllı tahta kullanımına yönelik görüşleri*. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Dağtaş, A. (2013). Öğretmenlerin basılı sayfa ve ekrandan okuma tercihleri ile eğitimde elektronik metin kullanımına yönelik görüşleri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(3), 137-161. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4390>
- Dal, S. (2012). *İlköğretim 5. sınıf türkçe dersinde eleştirel okuryazarlık uygulamaları, bir eylem araştırması*. (Doktora tezi). Anadolu Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ekici, S., & Yılmaz, B. (2013). Fatih projesi üzerine bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 27(2), 317-339.

- Eleren, A., Dilek, S., & Küçük, O. (2016). Kastamonu üniversitesi öğrencilerinin ekonomi okuryazarlığı. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 1865-1878.
- Ertem, S., & Özen, M. (2014). Metinleri ekrandan okumanın anlam kurma üzerine etkisi. *International Journal of Social Science*, 24, 319- 350. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2161>
- Ertepinar, H., Şahin, E., & Teksöz, G. (2010). Çevre okuryazarlığı öğretmen adayları ve sürdürülebilir bir gelecek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 307-320. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/hunefd/article/view/5000048401/5000045722> sayfasından erişilmiştir.
- Gençtürk, E. (2013). Coğrafya okuryazarlığı. Gençtürk, E., & Karatekin, K. (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar içinde* (s.24-42). (3. Baskı). Ankara: Pegem.
- Göldağ, B. & Kanat, S. (2018). Güzel sanatlar eğitimi alan öğrencilerin dijital okuryazarlık durumları. *International Journal of Social Science*, 70(1), 77-92. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7736>.
- Gül, G. (2007). Okuryazarlık sürecinde aile katılımının rolü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8(1), 17-30.
- Gülbudak, B., & Kılcan, B. (2019). E-okuryazarlığa yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi geçerli ve güvenilirlik çalışmaları. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 60-71.
- Gülez, T. (2015). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının internet özyeterlilik düzeyleri ile bilgi okuryazarlık özyeterlilikleri arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Güneş, F. (1994). Okur yazarlık kavramı ve düzeyleri. *Ankara Üniversitesi Dergisi*, 27(2), 500-507.
- Güneş, F. (2016). Kağıttan ekrana okuma alanındaki gelişmeler. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 1-18. Doi: 10.14686/buefad.v5i1.5000155474
- Kara, H., & Tangülü, Z. (2017). Sosyal bilgiler öğretim programında hukuk ve politik okuryazarlığı üzerine bir durum incelemesi. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 2(1), 1-28.

- Karaca, A. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin akıllı tahta kullanımına ilişkin görüşleri*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Karahisar, T. (2014). İnternette çocukları bekleyen riskler ve medya okuryazarlığı. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 4(4), 82-95.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (28. Baskı). Ankara: Nobel.
- Karasu-Avcı, E., & Turan, S. (2018). Sosyal bilgiler öğretim programının dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 28-38.
- Karatekin, K. (2013). Çevre okuryazarlığı. Gençtürk, E., & Karatekin, K. (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar içinde* (s.46-73). (3. Baskı). Ankara: Pegem.
- Karatekin, K., & Koç, H. (2013). Coğrafya öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 139-174.
- Karatekin, K., & Koç, H. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi [Özel Sayı]. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 1522-1542.
- Kartal, F. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kayış, A. (2010). Güvenilirlik analizi (Reliability analysis)., Ş. Kalaycı (Ed.), *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (5. Baskı), (ss. 401-419). Ankara: Asil.
- Keçe, M. (2013). Tarih okuryazarlığı. Gençtürk, E., & Karatekin, K. (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar içinde* (s.232-251). (3. Baskı). Ankara: Pegem.
- Kozan, M. (2018). *Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümüm öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Köksal, H. (2013). Eleştirel okuryazarlık. Gençtürk, E., & Karatekin, K. (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar içinde* (s.114-135). (3. Baskı). Ankara: Pegem.
- Kurbanoğlu, S.S. (2010). Bilgi okuryazarlığı kavramsal bir analiz. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 723-747.

- Kurt, A.A. (2010). Medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme arasındaki ilişki kavramsal bir bakış. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 20-34
- Kurudayıoğlu, M., & Tüzel, S. (2010). 21.yüzyıl okuryazarlık türleri,değişen metin algısı ve türkçe eğitimi. *Tübar-XXVIII*, 248-298.
- Kuş, Z. (2013). Politik okuryazarlık ve aktif vatandaşlık. Gençtürk, E., & Karatekin, K. (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar* içinde (s.208-227). (3. Baskı). Ankara: Pegem.
- Kuzey, M. (2017). Cumhuriyetin ilanından günümüze sosyal bilgiler öğretim programlarında harita ve yön okuryazarlığı. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), 831- 858.
- Maden, A., & Maden, S. (2016). Türkiye ortaöğretim öğrencilerinin ekran okumaya yönelik tutumları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1305- 1319.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Oğuz, S. (2013). Hukuk okuryazarlığı. Gençtürk, E., & Karatekin, K. (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar* içinde (s.160-176). (3. Baskı). Ankara: Pegem.
- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası Dergisi*, 11(1), 101-121.
- Özbay, M., & Özdemir, O. (2014). Türkçe öğretim programı için bir öneri dijital okuryazarlığa yönelik amaç ve kazanımlar. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 31- 40.
- Özgür-Güler, E., & Veysikarani, D. (2019). Ekonomi okuryazarlığı üzerine ampirik bir araştırma. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(1), 126-141.
- Potur, Ö. (2014). Türkçe derslerinde eleştirel okuryazarlık. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(4), 32-49.
- Sağiroğlu, N. (2015). *İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin günlük internet kullanım sürelerinin okul başarılarıyla ilişkisi*. (Yüksek lisan tezi). Üsküdar Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Sakallı, H., & Çiftçi, S. (2015). Dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(2), 100-119.
- Sönmez, Ö. F. (2013). Harita okuryazarlığı. Gençtürk, E.,& Karatekin, K. (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar içinde* (s.138-156). (3. Baskı). Ankara: Pegem.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 649-669.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 649-669.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. (4. Baskı). Ankara: Nobel.
- Ulusoy, A. (2018). *Dijital medya okuryazarlığı gereksinimler ve yenilikçi uygulamalar üzerine bir inceleme*. (Doktora tezi). Erciyes Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yeşildal, M. (2018). *Yetişkin bireylerde dijital okuryazarlık ve sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). Necmeddin Erbakan Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yılmaz, B. (1989). Okuryazarlık ve okuma alışkanlığı üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 3(1), 48-53.
- Yiğit, E. Ö. (2013). Teknoloji okuryazarlığı. Gençtürk, E.,& Karatekin, K. (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar içinde* (s.256-289). (3. Baskı). Ankara: Pegem.

EKLER

EK 1 Araştırma İzni

**T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü**

Sayı : 83688308-605.99-E.5484727
Konu: Araştırma İzni
(Büro BİLGE GÜLBUDAK)

15.03.2018

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)**

İlgi : 21/02/2018 tarihli ve 80287700-302.08.01-E.8258 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Türkçe ve Sosyal Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Burcu BİLGE GÜLBUDAK'ın "Ortaokul Öğrencilerinin E-Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmanın; Kulu ilçesinde bulunan 60. Yıl Ortaokulu, Cumhuriyet Ortaokulu ve Mehmet Akif Ersoy Ortaokulunda eğitim gören öğrencilere eğitim öğretimi aksatmamak kaydıyla uygulanmasında sakınca görülmemektedir. Araştırmacı, Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmalarını 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlamak zorundadır. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmalar 2017-2018 eğitim öğretim yılında tamamlanmaması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçları kullanılacak olup, araştırma sonucunun CD ortamında iki nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçene tebliğini arz ederim.

**Mukadder GÜRSOY
İl Millî Eğitim Müdürü**

Ek:

- 1-E-Okuryazarlık Tutum Ölçeği (1 sayfa)
- 2-Ortaokul Öğrencilerinin E-Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Veri Toplama Formu (2 sayfa)

Aloçama Mah.Garaj Cad. No:4 Karatay/KONYA
Elektronik Ağ: <http://konya.meb.gov.tr>
e-posta: istatistik42@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için : Abdurrahman KAYNAK - Şef
Ali Naci İŞİK - YHKİ
Tel: (0 352) 353 30 50 - Faks : (0 352) 351 59 40

Bu evrak güvenli elektronik imza ile incelenmiştir. <https://evrakosgu.meb.gov.tr> adresinden: 6338-56/3-3538-8050-0806 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	Bilge, Burcu
Uyruğu	T.C
Doğum tarihi ve yeri	05-02-1991/Balıkesir
Medeni hali	Evli
Telefon	-
Faks	-
E- posta	gulbudakburcu@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Lise	Abidinpaşa Lisesi/Sözel	2009
Üniversite	Gazi Ünv./Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	2013
Yüksek Lisans	-	
Doktora	-	

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2015-...	Karacadere Gazi Çetin Yıldız Ortaokulu	Öğretmen

Yabancı Dil	İngilizce
--------------------	------------------

Yayınlar

1. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Hoca Ahmet Yesevî Algıları.
2. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersine İlişkin Öğrencilerin Görüş ve Bilgi Düzeyleri: Nitel Bir araştırma.
3. E-Okuryazarlığa Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

“GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...”